

در مسیر
پیشرفت

بانکداری

خلاءها
چالش‌ها
راهکارها

قرارگاه ملی مبارزه با مفاسد اقتصادی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بانکداری

قارگاه ملی مبارزه با مفاصد اقتصادی

گردآورنده:

سعید خوئینی

fesadsetiz.ir

شناسنامه

نام اثر: بانکداری

گردآوردگان: سعید خوئینی

صفحه آرا: معین الاسوند

تیراژ: محدود

قطع: وزیری

تعداد صفحات: ۶۰

نوبت چاپ: چاپ اول - سال ۱۴۰۲

سایت: fesadsetiz.ir

شبکه‌های اجتماعی: @fesadsetiz_ir , @fesadsetiiz

۰۲۱-۶۶۴۰-۸۷۳۰

۰۹۳۸-۹۳۰-۲۳۵۸

هرگونه کپی برداری تنها با ذکر منبع مجاز می‌باشد.

فهرست

۸.....	مقدمه
۹.....	پول
۱۰.....	شبه پول
۱۱.....	فعالیت‌های اصلی بانک
۱۲.....	فعالیت‌های فرعی بانک
۱۴.....	تجهیز منابع پولی
۱۴.....	اقلام مندرج در ترازنامه بانک
۱۴.....	اهداف و وظایف بانک‌ها
۱۵.....	وظایف بانک‌های تجاری
۱۵.....	وظایف و خدمات بانک‌های تخصصی
۱۵.....	بانک خصوصی
۱۶.....	صرافی و بانکداری در ایران
۱۷.....	آغاز بانکداری در ایران
۱۸.....	بانک مرکزی
۱۸.....	تشکیل بانک مرکزی
۱۸.....	اهداف بانک مرکزی
۱۹.....	الگوی مطلوب بانکداری مرکزی
۲۰.....	کارکرد سیاست‌های پولی در حمایت از تولید

فهرست

- وظایف و اختیارات بانک مرکزی ۲۰
- الف) مطابق ماده ۱۱ قانون پولی و بانکی ۲۰
- ب) مطابق ماده ۱۲ قانون پولی و بانکی ۲۰
- ج) مطابق ماده ۱۴ قانون پولی و بانکی، بانک مرکزی در امور پولی و مالی دخالت و نظارت دارد: ۲۱
- بانک مرکزی و نظام بانکداری ۲۱
- ۱- عدم پابندی بانک‌ها به مقررات و دستورالعمل‌های بانک مرکزی ۲۱
- ۲- نقص در شبکه پرداخت ۲۱
- ۳- عدم اعتماد عمومی به بانک‌ها ۲۲
- ۴- نواقص در نظام بانکی ۲۲
- بانک مرکزی و مدیریت خلق پول بانک‌ها ۲۳
- قانون پولی و مالی کشور ۲۳
- شورای پول و اعتبار ۲۴
- ادغام بانک‌ها ۲۴
- انواع بانک‌های کشور ۲۵
- معضل نظام بانکی همه کاره ۲۶
- بنگاه‌داری بانک‌ها ۲۷
- ارتباط بنگاه‌داری بانک‌ها و توسعه کشور ۲۷
- انحراف در شرکت داری بانک‌ها ۲۷
- آسیب‌شناسی عملکرد بانک‌ها در تأمین مالی تولید ۲۸

فهرست

- ۲۸ بنگاه‌داری بانک‌ها و چالش‌های آن برای تولید
- ۲۹ بنگاه‌داری بانک‌ها باید بر اساس قواعد مشخص انجام شود
- ۳۰ تحریم‌های بین‌المللی و نظام بانکداری ایران
- ۳۱ تحریم‌های بین‌المللی و تأثیر بر فعالیت‌های بین‌المللی بانک‌ها
- ۳۲ افزایش ریسک اعتباری در بانک‌های ایران
- ۳۳ نظام بانکی ناسالم
- ۳۳ مشکلات مربوط به تأمین مالی
- ۳۴ مشکلات مربوط به نظام پرداخت
- ۳۵ شفافیت در بانکداری
- ۳۷ شفافیت تسهیلات کلان بانکی به‌عنوان اولین قدم در راستای شفافیت
- تداوم فعالیت بانک‌های مخرب (زامبی) و سوءاستفاده سهام‌داران عمده از این تداوم
- ۳۹
- ۴۱ کفایت سرمایه منفی بانک‌ها
- ۴۵ ضعف در حوزه نیروی انسانی و آموزش نیروی کار
- ۴۶ استقرار بی‌رویه دولت‌ها از نظام بانکی
- ۴۸ معوقات نظام بانکی
- ۴۸ وضعیت نامطلوب مطالبات غیرجاری
- ۴۹ استمرار رشد مطالبات غیرجاری
- ۵۰ اشخاص مرتبط و ارتباط آن با معوقات بانکی
- ۵۱ قوانین و مقررات

فهرست

- برخی از جرائم و مجازات‌های مربوط به مباحث مالی ۵۳
- ۱- اختلاس ۵۳
- ۲- رشوه ۵۴
- ۳- اخلال در نظام اقتصادی ۵۵
- ۴- کلاهبرداری ۵۵
- ۵- پول‌شویی ۵۶
- ۶- اخذ مال نامشروع ۵۶
- راهکار چیست؟ ۵۷
- منابع ۵۹

مقدمه

یکی از متداول‌ترین انواع فساد مالی در فضای اقتصاد کلان کشور، در حوزه پولی و بانکی کشور به وقوع می‌پیوندد؛ شناسایی، ریشه‌یابی و اتخاذ راهکارها و سیاست‌های مؤثر و کارا در جهت مبارزه با این فساد از یک طرف به دلیل حجم گسترده فساد صورت گرفته در این حوزه و از سوی دیگر به دلیل ارتباط مستقیم این بخش با بخش حقیقی اقتصاد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به اینکه بازار سرمایه به میزانی تقویت نشده که در زمینه تأمین مالی در اقتصاد نقش بیشتری ایفا نماید لزوم توجه به بانک‌ها و عملکرد آن‌ها در اقتصاد و نیز چالش‌ها و مفاسد این حوزه، بیش از پیش نمایان است.

کتاب حاضر به بررسی مفاسد و ناکارآمدی‌های مختلف در سیستم بانکی ایران می‌پردازد. تجربه نشان داده است که وجود فساد و عدم شفافیت در بخش مالی و بانکی می‌تواند آثار مخربی بر اقتصاد کشور داشته باشد. بانک‌ها و مؤسسات مالی در ایران نه تنها مسئولیت تأمین منابع مالی مورد نیاز بخش‌های مختلف اقتصادی را بر عهده دارند بلکه به عنوان مهم‌ترین نهاد مالی کشور، نقشی اساسی در توزیع منابع و ثروت ملی ایفا می‌کنند. نظام بانکی و مالی ناکارآمد و فاسد نه تنها قادر به حمایت از رشد اقتصادی نیست بلکه می‌تواند مانع تحقق آن شده و زیان‌های جبران‌ناپذیری به اقتصاد تحمیل کند.

در این کتاب با بررسی مفاسد موجود در سیستم بانکی ایران و آسیب‌های ناشی از آن، تلاش می‌کند تا راهکارها و پیشنهادهایی ارائه نماید که می‌تواند مبنای اصلاحات در این حوزه قرار گیرد. امید است که این کتاب بتواند در شناساندن مفاسد حوزه بانکی و راه‌های مقابله با آن مؤثر واقع گردد.

از آنجاکه پول یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین رکن در بانکداری محسوب می‌شود، در اینجا به مبحث پول می‌پردازیم. بین اقتصاددانان و متخصصین حوزه بانکداری نظرات متفاوتی در خصوص وظایف پول وجود دارد ولیکن مهم‌ترین آن‌ها (وظایف پول) را می‌توان به شرح زیر آورد:

۱- پول معیار واحد ارزش و محاسبه ارزش: یکی از اساسی‌ترین وظایف پول معیار و واحد اندازه‌گیری ارزش‌های اقتصادی است. یکی از دلایلی که سیستم تهاتری یا (مبادله‌ای) از بین رفت، علت نقص محاسبه ارزش کالاها و خدمات بود.

۲- پول با دارا بودن این نقش اساسی، امر مبادله و یا دادوستد را تسهیل کرده است. نقش محاسباتی پول باعث می‌شود تا کلیه کالاها و خدمات را بتوان با یکدیگر مقایسه کرد. در ادامه می‌توان به نقش کلیدی پول در محاسبه درآمد ملی، پس‌انداز ملی، مصرف ملی و... اشاره کرد و با توجه به متغیر مهم اقتصادی یعنی رشد اقتصادی می‌توان عملکرد کشورها را نیز با یکدیگر مقایسه کرد. بدون وجود پول محاسبه نرخ رشد اقتصادی و مقایسه کشورها مفهومی پیدا نمی‌کرد.

۳- پول وسیله مبادله است. پس از اینکه ارزش کالاها و خدمات بر اساس پول بیان شد، امر مبادله کالاها به راحتی انجام می‌شود. در این شرایط خریداران و فروشندگان آماده‌اند تا کالاها و خدمات مورد دادوستد را با پول معاوضه نمایند.

۴- پول وسیله پرداخت‌های آتی است. از پول می‌توان در پرداخت و محاسبه کارهای شخصی و یا انعقاد و اجرای قراردادهای مدت‌دار غیرشخصی نیز استفاده کرد.

۵- پول وسیله پس‌انداز ارزش‌های اقتصادی است. پول در صورتی می‌تواند وسیله مبادله باشد که بتواند وسیله پس‌انداز و ذخیره ارزش‌های اقتصادی باشد. کشاورز در صورتی حاضر می‌شود که محصول را با پول مبادله کند که آن پول بتواند در حال یا آینده معادل ارزش محصولش قدرت خرید برایش ایجاد کند.

۶- پول ابزار اجرای سیاست‌های اقتصادی است. تا اینجا موارد ذکر شده در حیطه اقتصاد خرد بود، این وظیفه در سطح اقتصاد کلان مورد بررسی قرار می‌گیرد. یکی از ابزارهای مهم و اساسی بانک مرکزی در هر اقتصادی استفاده از سیاست‌های پولی مناسب است. با توجه به حجم نقدینگی بانک مرکزی در شرایط تورمی و رکودی می‌تواند از این ابزار استفاده کاربردی داشته باشد.

منابع تأمین اعتبار بانک‌ها به روش‌های زیر انجام می‌شود

سپرده‌های دیداری (Sight Deposit): به جوهی اطلاق می‌شود که مشتریان نزد بانک به امانت می‌سپارند و بانک باید عندالمطالبه نسبت به پرداخت آن اقدام نماید. بانک با افتتاح حساب سپرده دیداری، وجوه دریافتی از مشتری را به بستانکار حساب او منظور می‌کند و مشتری هر موقع بخواهد می‌تواند با کشیدن چک به عهده بانک از سپرده‌اش برداشت نماید. بانک‌ها در قبال سپرده‌های دیداری بهره‌ای نمی‌پردازند، لذا ارزان‌ترین منبع مالی بانک بشمار می‌آید.

سپرده‌های پس‌انداز (Sowing Deposit): به این قبیل سپرده‌ها نیز بهره‌ای تعلق نمی‌گیرد و دفترچه چک نیز در اختیار صاحب حساب قرار داده نمی‌شود. به جای دفترچه چک، دفترچه حساب پس‌انداز به صاحب حساب واگذار می‌شود.

سپرده‌های مدت‌دار (Time Deposit): به این سپرده‌ها، سپرده ثالث یا سپرده سرمایه‌گذاری نیز گفته می‌شود. سپرده مدت‌دار در واقع یک قرارداد کتبی مالی بین بانک و مشتری است. طبق قرارداد مشتری موافقت می‌کند که مبلغ معینی وجه نقد را به مدت مشخص معلومی نزد بانک نگهداری کند، بانک نیز متعهد می‌شود که اصل و بهره سپرده را در سررسید به مشتری نقداً پرداخت یا حساب جاری مشتری را بستانکار کند. این نوع سپرده در مقایسه با سپرده‌های دیداری و پس‌انداز برای بانک به مراتب هزینه‌دارتر است، اما متقابلاً سپرده‌های ثابت (مدت‌دار) از این امتیاز برخوردار هستند که بانک می‌تواند کل مبلغ سپرده ثابت را پس از کسر ذخیره قانونی به تجار و صاحبان صنایع وام بدهد، یا نسبت به سرمایه‌گذاری آن‌ها اقدام نماید.

شبه پول

به مجموع سپرده‌های پس‌انداز و مدت‌دار، شبه پول گفته می‌شود. به این علت که در مقایسه با سپرده‌های دیداری (حساب جاری) و اسکناس و مسکوک رایج در جامعه از اعتبار نقدینگی پایین‌تری برخوردار است.

$$L = M + NM \text{ (Near money)}$$

شبه پول + حجم پول در گردش = نقدینگی

سپرده‌های مدت‌دار + سپرده‌های پس‌انداز = شبه پول

اسکناس و مسکوک نزد مردم + سپرده‌های دیداری = حجم پول در گردش

اسکناس و مسکوک نزد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری - اسکناس و مسکوک منتشرشده در کل کشور = اسکناس و مسکوک در دست مردم
 سرعت گردش پول: عبارت است از تعداد دفعاتی که یک واحد پول در طی یک سال دست‌به‌دست می‌شود.

$$v = (\text{GNP}(\text{Gross National Production})) / (L(\text{liquidity}))$$

سرعت گردش پول = (ملی ناخالص تولید) / (نقدینگی)

مجموع (جمع) پول رایج یعنی اسکناس و مسکوک نزد مردم و اسکناس : (Monetary Bass) پایه پول و مسکوک نزد بانک‌ها و سپرده‌های آزاد و قانونی بانک‌ها نزد بانک مرکزی گفته می‌شود
 پول پر قدرت (High powered Money)
 $B = C + CC + LC$ (سپرده‌های آزاد و قانونی نزد بانک)
 فعالیت بانک‌ها: عمده فعالیت بانک‌ها را می‌توان به فعالیت اصلی و فعالیت فرعی تفکیک نمود.

فعالیت‌های اصلی بانک

۱- اعطای اعتبار اضافه برداشت: یکی از فعالیت‌های بانک اضافه برداشت است که در این روش بانک به مشتری اجازه می‌دهد حساب جاری خویش را تا سقف معینی بدهکار نماید. مشتریانی که از امتیاز اعتبار اضافه برداشت بانک برخوردار می‌شوند، می‌توانند علاوه بر موجودی خود تا سقف مبلغ تعیین شده از طرف بانک نیز برعهده بانک چک صادرکننده و منابع مالی بانک را به مصرف برسانند. به مانده بدهکار آن حساب بهره تعلق می‌گیرد. این روش اعتبار را می‌توان یک نوع روش موقتی دانست که بانک برای جلب تجار معتبر از آن استفاده می‌کند بدون گرفتن هیچ تضمینی و با توجه به حساب جاری مشخص انجام می‌شود
 ۲- اعطای اعتبار با تضمین: در این روش بانک با اخذ تضمین به صورت اوراق بهادار یا اسناد دایر بر وجود مالی استجاره (صاحب تجارت) به صاحبان صنایع یا تجار وام می‌دهد. به این نوع اعتبار بهره تعلق می‌گیرد. شخص وام‌گیرنده می‌تواند تضمین خود را به صورت قبض انبار یا اسنادی نظیر بارنامه را ارائه دهد.

۳- تنزیل برداشت تجارتي: منظور از تنزیل، خرید نقدي طلب مدت‌دار به مبلغی کمتر است، در واقع در تنزیل برداشت تجارتي بانک سند طلب مدت‌دار تجار را به مبلغی کمتر از مبلغ مندرج در سند خریداری و مبلغ آن را نقداً به تجار می‌دهد. بدیهی است بانک اسناد طلب مدت‌دار افراد شناخته شده و معتبر را تنزیل می‌نماید که در واقع این روش یکی از راه‌های جلب مشتریان معتبر است.

۴- اعطای وام: در شرایط مشخصی بانک به افراد (مشتری متقاضی وام) وام می‌دهد. به این ترتیب که مشتری متقاضی وام با بانک وام‌دهنده در ارتباط است و مشخصات عمده اخذ وام از قبیل روش بازپرداخت - مبلغ وام - دوره بازپرداخت - نوع وثیقه را از بانک می‌گیرد. با توجه به شرایط حاکم در نوع بانک، قرارداد فی مابین بسته می‌شود.

فعالیت‌های فرعی بانک

- ۱- خدمات نمایندگی‌ها: بانک به عنوان اراده یک‌سری خدمات اقداماتی را برای مشتریان خود اعمال می‌نماید:
 - جمع‌آوری درآمد مشتریان: از آنجایی که برای بانک‌ها مشتریان از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند، بانک‌ها درآمد مشتریان خود را به صورت اجاره‌بهای مستغلات، حقوق ماهیانه، سود سهام، بهره اوراق قرضه، حقوق بازنشستگی و... جمع‌آوری می‌کنند. در برخی مواقع جمع‌آوری این درآمدها برای برخی مشتریان مشکل است. با توجه به عدم دانش و آگاهی برخی از مشتریان آن‌ها به بانک مراجعه نموده و به بانک نمایندگی جمع‌آوری درآمد خود را می‌دهند و بانک با توجه به سررسید اقدامات را انجام می‌دهد.
 - خرید و فروش اوراق بهادار: بانک‌های تجاری متخصص امور مالی هستند. بانک‌ها اطلاعات و آگاهی‌های لازم را از بانک‌های سرمایه‌ای (بازار سرمایه‌ای) بازار پول و بازار اوراق بهادار دارند در ضمن روابط خوبی با دلالتان و حق‌العمل‌ها دارند.
 - محاسبه هزینه مشتریان: پرداخت بدهی‌های معین مشتری، شخص به بانک امکان پرداخت آئینمان، بیمه و... را می‌دهد و از حساب بستانکار مشتری کم کند و مشتری را بدهکار کند.

۲- خدمات امور عام‌المنفعه:

- نگهداری و حفظ اشیاء قیمتی: نگهداری اشیاء قیمتی به دو صورت انجام می‌شود:
 - ۱ - اجاره صندوقی در بانک با دو کلید که یک کلید نزد بانک و دیگری نزد مشتری قرار می‌گیرد برای جلوگیری از سرقت
 - ۲ - مهر و موم شدن شیء قیمتی و تحویل آن نزد بانک، دریافت رسید از بانک هم در زمان تحویل و هم در دریافت.
- انتشار چک‌های مسافرتی: در برخی مواقع برای ایجاد امنیت و فرار از سرقت‌های موجود در سفر انتشار چک‌های مسافرتی توسط بانک‌ها انجام می‌شود و به جای وجه نقد به مشتری، چک‌هایی واگذار می‌شود که در کشور مبدأ مورد بررسی قرار بگیرد.
- نقل و انتقال وجوه مشتریان: بانک‌ها وجوه مشتریان را گرفته و با دریافت کارمزد این وجوه را به مقصد مورد نظر مشتری به صورت کتبی، تلگرافی یا پستی انتقال می‌دهد. البته امروزه در اکثر بانک‌های جهان برای نقل و انتقال وجوه از سیستم سوئیفت استفاده می‌شود که ارزان‌تر، مطمئن‌تر و سریع‌تر است.

ترازنامه بانک نیز مانند سایر مؤسسه‌های اقتصادی از دو ستون دارایی و بدهی تشکیل می‌شود که در هر لحظه باید حاصل جمع ستون دارایی‌ها با حاصل جمع ستون بدهی‌ها، برابر باشد. بانک یک شخصیت حقوقی است که خودش مالک چیزی نمی‌باشد. هر یک از اقلام موجود در ستون دارایی‌های بانک به سهام‌داران تعلق دارد؛ چراکه با مصارف پول سهام‌داران و سپرده‌گذاران به دست آمده است. ستون دارایی‌ها نشان می‌دهد که بانک در چه زمینه‌هایی منابع خود را بکار انداخته است. اقلام این ستون، اقلام قطعی هستند. ستون بدهی‌ها حاکی از منابع بانک است ستون بدهی‌ها نشان‌دهنده این است که افرادی به بانک اعتماد کرده‌اند و پول خود را به صورت سهام یا سپرده به بانک داده‌اند.

اقلام مندرج در ستون بدهی، به‌ویژه سپرده‌های دیداری اقلام غیرقطعی هستند به‌طور مثال در هر لحظه ممکن است با صدور چک (توسط سپرده‌گذار) از منابع بانک خارج شوند.

تجهیز منابع پولی

حساب جاری: امروزه روند اقتصاد جهانی متأثر از حجم سرعت گردش پولی است که بانکها با تواناییهای خود و هدایت سپردههای اندک و تبدیل آن به منابع پولی امکان افزایش قدرت پولی را در جامعه فراهم می‌نماید. بانکها بدهکاران جامعه‌ای هستند که طلبکارانشان عندالمطالبه پول خود را وصول خواهند کرد. باید توجه داشت اتکای بانکها به منابع مالی دیگران امکان توسعه و رشد اقتصاد بازرگانی و نهایتاً توسعه را به همراه خواهد داشت

قبول سپرده: به موجب ماده ۳ از قانون عملیات پولی و بانکی بدون ربا بانکها می‌توانند تحت عنوان ذیل قبول سپرده نمایند:

- سپرده‌های قرض الحسنه: شامل جاری و پس‌انداز
- سپرده‌های سرمایه‌گذاری: سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار، میان‌مدت، و یا کوتاه‌مدت که بانکها در قبال آنها ملزم به پرداخت سود ناشی از عملیات سرمایه‌گذاری هستند، یکی دیگر از منابع بانکی هستند.

اقلام مندرج در ترازنامه بانک

تراز نامه بانک

بدهی	دارایی
۱- سرمایه	۱- وجه نقد
۲- سود توزیع نشده	۲- وام‌ها و اعتبارات
۳- سپرده‌ها	۳- سرمایه‌گذاری‌ها (املاک و ساختمان و ...)
۴- استقراض از بانک مرکزی (سایر بانک‌ها)	۴- برداشت تنزیلی
۵- وجوه اداره شده	

اهداف و وظایف بانکها

اگر پیشرفت سریع و افزایش قدرت مالی بانکها را نتیجه تسلطشان بر بازارهای پولی جهان و بسط و رشد اقتصادی امروزی جامعه بدانیم، تفکیک بانکها به دو قسمت و تجاری تخصصی دور

از عقل نمی‌باشد. بانک‌های تخصصی علاوه بر فعالیت‌های تجاری به فعالیت‌های تخصصی نیز کمک می‌کنند. در کنار این موضوعات بانک مرکزی نیز وظایفی به شرح زیر دارد:

- ۱- حفظ ارزش پول و ایجاد تعادل در موازنه در پرداخت‌ها
- ۲- تسهیلات مبادلات بازرگانی
- ۳- انتشار اسکناس و مسکوک
- ۳- تنظیم، کنترل و هدایت گردش پول و اعتبار، نظارت به سایر بانک‌ها و انجام عملیات ارزی به همراه تعهدات یا تضمین پرداخت‌های ارزی

وظایف بانک‌های تجاری

- ۱- قبول سپرده
- ۲- ایجاد تسهیلات
- ۳- خرید و فروش فلزات قیمتی
- ۴- اجاره صندوق امانات
- ۵- نقل و انتقال پول در داخل یا خارج کشور، نگهداری و انجام امور مربوط به اوراق بهادار، عملیات بورس و تنزیل اوراق تجارتي، صدور ضمانت‌نامه

وظایف و خدمات بانک‌های تخصصی

عمده وظایف بانک‌های تخصصی حمایت از سرمایه‌گذاری و ایجاد تسهیلات در بخش تخصصی مانند بانک‌های مسکن در بخش مسکن، بانک صنعت و معدن در صنایع و معادن و یا کشاورزی.

بانک خصوصی

بر اساس قانون نظام پولی و بانکی در سال ۷۹ مجدداً اجازه فعالیت بانک‌های خصوصی در ایران در شرط سهامی عام بودن و حداقل سرمایه ۲۰۰ میلیارد ریالی اجازه فعالیت در امور بانکی در کشور را به دست آوردند. از جمله این بانک‌ها کارآفرین، سامان، اقتصاد نوین، پست‌بانک، پارس‌بان و غیره است.

صرافی و بانکداری در ایران

لرد کرزن در کتاب خود تحت عنوان ایران و قضیه آن، چنین آورده است که بازرگانان با مشکلات فراوانی برای انتقال پول به کشورهای هم‌جوار خود و اروپا مواجه بوده‌اند و صاحبان سرمایه داخلی به واسطه نبود اعتماد از هر نوع سرمایه‌گذاری در رشته‌های مفید وحشت داشتند. در مقابل متخصصان ایرانی می‌نویسند با توجه به اینکه مقررات برای صدور برات و بیجک وجود نداشت و نظارتی بر آن نبود، صرافان و بازرگانان در صدور برات و قبول آن‌ها آزاد بودند. در شرایط اجتماعی آن دوران اعتماد متقابل فی‌مابین بازرگان و مردم وجود داشت. در آن زمان بانک شاهنشاهی با انتشار اسکناس‌های مخصوص برای هر یک از ایالات که تنها در همان ایالت مورد تأیید بود را چاپ و نشر می‌داد و در مقابل تعویض آن‌ها به پول فلزی کارمزد دریافت می‌نمود. صرافان برای مقابله با این موضوع با جمع‌آوری اسکناس‌های منتشر و ارائه آن به یکی از شعبه‌های بانک شاهنشاهی درخواست نقد کردن آن را داشتند که این یک عامل خودجوش اقتصادی و سیاسی قلمداد می‌گردید. عمده‌ترین عملیات صرافی عبارت بود از تسعیر (خریدکردن) پول و انجام دادوستد با صدور بروات و رواج بیجک (کلمه‌ای هندی و سندی که صرافان ضمن صدور آن پرداخت مبلغی را تعهد کرده که عندالمطالبه است یا در کوتاه‌ترین مدت وجه آن را بپردازد). نیاز روزانه مردم به تأمین وزن عیار سکه‌های گوناگون که در ادوار مختلف تاریخ در دادوستدها رایج بود با رواج پول کشورهای مختلف و عدم آشنایی افراد به مشخصات این گونه سکه‌ها و ندانستن رابطه برابری ارزش فلزات با یکدیگر وجود اشخاصی را که به این موضوعات آشنایی داشته باشند در جامعه ضروری می‌نمود. صرافان با اطلاع از این عملیات صرافی را در ایران رواج دادند. با گسترش عملیات بانکی و افزایش تعداد بانک‌ها موجب کاهش حرفه صرافی در ایران گردید و در سال ۶۸ شرایط ایجاد صرافی در ایران تنها در موارد ذیل مجاز اعلام گردید:

۱- اقدام به خریدوفروش ارز به‌عنوان یک حرفه

۲- داشتن سرمایه اولیه حداقل و به میزان لازم

۳- ضمانت سپردن به بانک مرکزی

آغاز بانکداری در ایران

فعالیت سرمایه‌گذاران خارجی: اولین پیشنهاد بیگانگان برای تأسیس بانک در ایران در سال ۱۸۶۴ یا ۱۲۴۳ شمسی از طرف ژان ساوالان به نمایندگی عده‌ای از سرمایه‌گذاران فرانسوی با سرمایه ۲ میلیون لیر به ناصرالدین شاه ارائه شده بر اساس این پیشنهاد سرمایه به صورت سهام در اختیار شرکت قرار گرفت و به مدت سی سال اجازه فعالیت بانکی در ایران خواهد داشت. در سال ۱۲۶۶ بانک جدید شرقی با افتتاح شعبه‌ای در ایران که ظاهراً سرمایه خود را برای گرفتن امتیازات اقتصادی و با مقاصد سیاسی دولت انگلیس در ایران به کار انداخته و عملیات بانکی را در شهرهای بزرگ ایران درخواست داشته است با عنایت به اینکه این بانک تحت عنوان یک شرکت بازرگانی که در آن زمان بیازی به اخذ امتیاز خاص از دولت را نداشت شروع به کار بانکی نمود. مرکز آن لندن حوزه عملیات آن آسیای جنوب شرقی و برای جذب سپرده‌ها سودهای مناسب و زیادی را به سپرده‌گذاران پرداخت می‌نماید و برای اولین بار در ایران اقدام به انتشار نوعی پول کاغذی به صورت حواله عمده بانک را نمود. این بانک در سال ۱۲۶۷ تمام دارایی‌های خود را در مقابل ۲۰ هزار لیره انگلیس به بانک شاهنشاهی واگذار کرد.

بانک شاهنشاهی: صرافان ایرانی به رقابت با بانک جدید شرق برخاسته و به دلیل عدم پشتوانه مالی قوی نتوانستند با این حریف زورمند مقابله نمایند. مبتکر حریف بانک شاهنشاهی ایران رویتر بود؛ وی در مقابل ۴۰۰۰۰ لیره انگلیس امتیاز ۷۰ سال انحصار کامل خط‌آهن، معادن، تأسیس بانک و هرگونه فعالیت اقتصادی را از شاه ایران خریداری نمود. ناصرالدین شاه زمانی که به اروپا سفر نمود خبر امتیاز رویتر در روزنامه‌های اروپایی منتشر گردید و بهت و حیرت خارق‌العاده به مردم اروپا دست داد که چنین امتیازی با این شرایط چگونه؟ شاه ایران در برگشت از اروپا در روسیه اقامت گزید و با ترفندهای مختلف اجازه تأسیس بانکی را از شاه ایران دریافت نمود. بانک شاهنشاهی ایران که کلیه دارایی بانک شرق را خریداری نموده بود در آبان‌ماه ۱۲۶۸ تنها پس از یک سال در لندن در معرض فروش قرار گرفت، ظرف چند ساعت به ۱۵ برابر ارزش سهام اولیه آن به فروش رفت.

انجمن استقراضی ایران: همان گونه که بیان گردید ناصرالدین شاه هنگام سفر به روسیه به جهت پذیرایی بسیار عالی که از وی شده بود برای اظهار لطف و مرحمت و پس از مذاکرات نهایی در تهران موافقت نمود که یک شرکت استقراضی با اهداف مالی و بانکی در ایران فعالیت نموده به شرط اینکه عملیاتی که در انحصار بانک شاهنشاهی است را انجام ندهد، مجاز به فعالیت است.

در جریان تهیه مقدمات برای تأسیس انجمن استقراضی ایران اسم بانک به این مؤسسه نقش بست و کلیه عملیات مالی و پولی را در ایران انجام داد. بانک استقراض روس در سال ۱۳۱۲ زمینه بانک فلاحتی و صنعتی شد. در میان این گونه فعالیت‌ها بانک عثمانی و بانک روس و ایران نیز در ایران فعالیت نمودند. از دستاوردهایی که فعالیت این بانک‌های خارجی در ایران داشته است، می‌توان آغاز بانکداری در ایران را به شمار آورد، اما می‌بایست مدنظر داشت تأسیس بانک‌ها در ایران از سوی دول خارجی ابتدا رهگشای روابط پیچیده پولی بودند؛ اما دستاوردهای سیاسی و اقتصادی و استعماری برای آن‌ها داشته است؛ از جمله:

- ۱- بانکداری به صورت شرکت سهامی
- ۲- رواج یافتن حساب‌های جاری، چک، پس‌انداز، و صدور حواله
- ۳- تعیین نرخ بهره، نگهداری حساب‌های دولتی، حق نشر اسکناس و ارتباط با بانک‌های خارجی

بانک مرکزی

تشکیل بانک مرکزی

قانون جامع پولی و بانکی کشور در سال ۱۳۳۹ شکل گرفت و در راستای تحقق اهداف آن، بانک مرکزی به منظور تنظیم حجم پول در گردش، حد اعتبار، حفظ ارزش پول، کنترل و نظارت بر فعالیت‌های بانکی و اقتصادی در کشور بعد از ۷۳ سال عملیات بانکی در ایران با سرمایه‌ای معادل ۳/۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۳۹ تشکیل گردید و برای ۵ سال به شکل آزمایشی اقدام به فعالیت نمود.

اهداف بانک مرکزی

اگر بخواهیم برای بانک مرکزی اهدافی تعیین بکنیم می‌توان اهداف زیر را متصور شد:

- ۱- کنترل تورم
- ۲- تضمین ثبات و سلامت عملکرد بانک‌ها
- ۳- کمک به ایجاد رشد و اشتغال

این سه هدف را می‌توان مهم‌ترین اهداف بانک مرکزی و بانک‌های مرکزی در جهان عنوان اما کنترل تورم اصلی‌ترین هدف بانک مرکزی است با این حال در شرایطی که میزان تقاضا در اقتصاد از ظرفیت تولید بنگاه‌ها کمتر باشد و تورم پایین باشد بانک مرکزی می‌تواند با اعمال شرکت‌های پولی افزایش و رونق تولید کمک کند به بیان دیگر بانک مرکزی می‌تواند با استفاده از سیاست‌های پولی از طریق مدیریت تقاضا به رشد تولید و ایجاد اشتغال کمک کند البته در این زمینه باید کنترل عملکرد که افزایش بی‌رویه تورم منجر نشود.

تعارض مسئله رکود و تورم یکی از مهم‌ترین چالش‌های هدف‌گذاری بانک مرکزی است. ایجاد رکود می‌تواند به کاهش تورم منجر شود؛ در واقع ممکن است سیاست‌گذار پولی با ایجاد رکود از طریق افزایش نرخ بهره به سمت کاهش تورم حرکت کند. ساختار کنونی عملکرد بانک مرکزی بر اساس تحقق هدف کنترل تورم و مقداری هم به هدف دوم که نظارت بر عملکرد بانک‌ها بنا شده است و اساساً در این ساختار توجهی به کمک به رشد اقتصادی و ایجاد اشتغال نشده است لذا می‌توان این‌گونه بیان نمود که هدف اصلی بانک‌های مرکزی در سراسر دنیا کنترل تورم است با این وجود غذایی فی در زمینه کمک به توسعه و رشد به عهده بانک مرکزی گذاشته شده است

باید توجه داشت که سیاست پولی نقش مهمی در ایجاد رشد اقتصادی دارد و تورم پدیده پولی نیست با این وجود آنچه واضح است این است که کنترل تورم بدون ایجاد رشد اقتصادی ممکن نیست تلاش برای کنترل تورم بدون ایجاد رشد اقتصادی در دنیا بارها شکست خورده است در حالی که در کشور ما در طول سال‌های اخیر رشد اقتصادی غذای کنترل تورم شده است و در نهایت هیچ‌کدام از دو هدف محقق نشده است از سال ۹۲ تا سال ۹۷ سیاست‌های اقتصادی مخربی پیاده کردیم رشد اقتصادی را فدای تورم نمودیم کمک به ایجاد اشتغال پایدار باید جزو اهداف و وظایف بانک مرکزی باشد؛ اما این هدف باید با هماهنگی و نظارت بر عملکرد بانک‌ها نیز در بین اهداف اصلی بانک مرکزی و هم‌تراز با دو هدف کنترل تورم و کمک به ایجاد رشد و اشتغال مطرح شود.

الگوی مطلوب بانکداری مرکزی

بخش اهداف بانک مرکزی یکی از مهمترین قسمت‌های قوانین بانک‌های مرکزی در سطح جهان است و معمولاً یک یا چند مورد از عناوین «ثبات عمومی قیمت‌ها» «ثبات و سلامت شبکه

بانکی» و «حمایت از رشد اقتصادی و اشتغال حداکثری» یا بدون اولویت، هدف بانک مرکزی در قوانین کشورهای مختلف تعیین شده است. اهمیت هدف از آن جهت است که تعیین کننده مهم ترین نگرانی مسئولین بانک مرکزی نحوه پاسخگویی آن ها است این نهاد نحوه عملکرد آن را نیز تعیین می کند از آنجاکه این اهداف ممکن است با یکدیگر باشند اولویت بندی آن ها اهمیت ویژه ای دارد سؤال بسیار اساسی این است که مهم ترین و با اولویت ترین هدف بانک مرکزی با توجه به ابزارهایی که در اختیار دارد چه باید باشد؟ آیا پاسخ به این سؤال که برای کشورهای مختلف با سطوح مختلف توسعه یافتگی یکسان است؟

کارکرد سیاست های پولی در حمایت از تولید

بانک مرکزی ابزارهای مختلفی در اختیار دارد که مهم ترین آن ها مجوز فعالیت و ذخیره یا پول بانک مرکزی است. بانک ها برای رعایت نسبت ذخیره قانونی و مهم تر از آن برای تسویه تبادلات بین بانکی، ذخیره نیاز دارند که پولی بانک مرکزی به معنی مقررات ناظر بر نگهداشت تبادل ذخیره بین بانک مرکزی و بانک ها است.

وظایف و اختیارات بانک مرکزی

الف) مطابق ماده ۱۱ قانون پولی و بانکی

- ۱- انتشار اسکناس و مسکوک فلزی
- ۲- نظارت بر بانک ها و مؤسسات اعتباری
- ۳- تنظیم مقررات مربوط به ارز
- ۴- نظارت بر معاملات طلا
- ۵- صدور و ورود پول رایج ایران

ب) مطابق ماده ۱۲ قانون پولی و بانکی

- ۱- نگهداری حساب های وزارتخانه ها، مؤسسات دولتی و وابسته به دولت، شرکت های پولی، شهرداری ها، مؤسسات که بیش از نصف سرمایه آن ها متعلق به دولت باشد.

۲- فروش و بازپرداخت اصل و بهره وام‌ها، انواع اوراق قرضه دولتی و اسناد خزانه

۳- نگهداری کلیه ذخایر ارزی و طلای کشور

ج) مطابق ماده ۱۴ قانون پولی و بانکی، بانک مرکزی در امور پولی و مالی دخالت و نظارت دارد:

تعیین نرخ رسمی و تنزیل مجدد و بهره وام‌ها
تعیین نسبت دارایی‌های آنی و کلیه دارایی‌ها و انواع بدهی‌های بانک‌ها
تعیین نسبت و نرخ بهره سپرده قانونی بانک‌ها
تعیین حداقل و حداکثر بهره و کارمزدهای دریافتی و پرداختی و تدوین مقرران افتتاح حساب جاری و پس‌انداز و سایر حساب‌ها در بانک‌ها
رئیس کل بانک مرکزی نماینده دولت در صندوق بین‌المللی پول است.

بانک مرکزی و نظام بانکداری

بانک مرکزی در بانکداری ایران، به‌عنوان سازمانی مسئول از نظر برنامه‌ریزی، نظارت و کنترل بر بانک‌های داخلی عمل می‌کند. این سازمان مسئولیت برنامه‌ریزی و نظارت بر عملکرد بانک‌ها و نیز شناسایی و رفع نواقص و ایرادات آن‌ها را دارد. در اینجا به برخی از ایرادات مهم در بانکداری ایران که بانک مرکزی باید بر آن‌ها تمرکز کند، اشاره خواهیم کرد:

۱- عدم پایبندی بانک‌ها به مقررات و دستورالعمل‌های بانک مرکزی

یکی از مهم‌ترین ایراداتی که در بانکداری ایران وجود دارد، عدم پایبندی بانک‌ها به مقررات و دستورالعمل‌های بانک مرکزی است. در بسیاری از موارد، بانک‌ها به دلیل عدم پایبندی به مقررات و دستورالعمل‌های بانک مرکزی، با مشکلاتی مانند نوسانات نرخ ارز، تورم، کاهش اعتماد عمومی و... روبرو می‌شوند.

۲- نقص در شبکه پرداخت

شبکه پرداخت کشور، یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های بانکداری است که برای عملکرد بهینه بانک‌ها بسیار حائز اهمیت است. باین‌حال، در بسیاری از موارد، شبکه پرداخت کشور با

مشکلاتی مانند عدم پایداری، نقص در عملکرد و یا مشکلات امنیتی مواجه می‌شود که باعث می‌شود بانک‌ها نتوانند به صورت کامل خدمات خود را به مشتریان ارائه دهند.

۳- عدم اعتماد عمومی به بانک‌ها

یکی دیگر از مسائل مهم در بانکداری ایران، کاهش اعتماد عمومی به بانک‌ها است. در بسیاری از موارد، بانک‌ها به دلیل اعتماد کمتر مشتریان و یا مشکلات مالی و اقتصادی خود با مشکلاتی مانند کاهش اعتماد عمومی، کاهش درآمد و... روبه‌رو می‌شوند.

۴- نواقص در نظام بانکی

نواقص در نظام بانکی، مانند نواقص در نظام حسابداری، نظام ریزشماری و نظام پرداخت، می‌تواند به بسیاری از مشکلات در بانکداری وارد شود. برای رفع این نواقص، بانک مرکزی باید نظارت مستمری بر نظام بانکی داشته باشد و از طریق ارائه دستورالعمل‌ها و راهنمایی‌ها، بانک‌ها را برای پایبندی به مقررات و استانداردهای بین‌المللی تشویق کند.

بانک مرکزی باید به‌عنوان سازمانی مسئول، نظارت مستمری بر بانک‌های داخلی داشته باشد و با ارائه دستورالعمل‌ها و راهنمایی‌های مناسب، بانک‌ها را برای پایبندی به مقررات و استانداردهای بین‌المللی تشویق کند. بانک مرکزی به‌عنوان مسئول نظارت و کنترل بانک‌ها و مؤسسات مالی در کشور، نقش مهمی در بانکداری و اقتصاد دارد. با این حال، همانند هر سازمان دیگری، بانک مرکزی نیز ممکن است با ایراداتی در نظام بانکداری مواجه شود. برخی از ایرادات مهم بانک مرکزی ایران در بانکداری، نقص در نظارت و کنترل بر بانک‌ها و مؤسسات مالی، کمبود سرمایه بانک‌ها، مشکلات در ارتباطات بین‌بانکی و نقص در فناوری‌ها و روش‌های مدیریتی هستند. برای حل این ایرادات، باید بهبود فرایندها و روش‌های مدیریتی، افزایش سرمایه‌گذاری و توسعه فناوری‌های جدید و پیشرفته در بانکداری انجام شود. همچنین، بانک مرکزی باید نظارت و کنترل خود را بر بانک‌ها و مؤسسات مالی افزایش داده و بهبودی در ارتباطات بین‌بانکی را فراهم کند.

بانک مرکزی و مدیریت خلق پول بانکها

در نهایت هدف اصلی از تمامی سیاست‌گذاری‌های اقتصادی دستیابی به رشد اقتصادی و ایجاد اشتغال است؛ بنابراین کنترل تورم زمانی مهم است که زمینه‌ساز ایجاد رشد اقتصادی شود در بین اهداف بانک مرکزی نیز لازم است بین ایجاد ثبات و ایجاد توسعه تعادل برقرار شود در غیر این صورت هیچ‌کدام از اهداف بانک مرکزی محقق نخواهد شد

باید توجه داشت که تورم‌های بالای اقتصاد ایران فقط نیستند و عرضه نیز نشئت می‌گیرد برای مثال کالا قبل از اینکه وارد بازار شود ایران است و نخریدن آن نه به کاهش قیمت به تشدید رکود منجر می‌شود در این شرایط ابزار بانک مرکزی برای کنترل تورم افزایش نرخ بهره است که به رکود دامن می‌زند مهم‌ترین کاری که بانک مرکزی در شرایط فعلی کشور باید انجام بدهد کنترل عملکرد بانک‌ها در هنگ پول است اگر بانک مرکزی بتواند تضمین کند پولی که در اقتصاد ایجاد می‌شود صرف تشکیل سرمایه می‌شود بسیاری از مشکلات کنونی کشور حل خواهد شد و هر دو هدف کنترل تورم و ایجاد رشد و اشتغال به‌طور هم‌زمان محقق می‌شود

اقتصاددانان در زمینه هدف‌گذاری متعدد برای بانک مرکزی اتفاق نظر دارند؛ اما در زمینه اولویت‌بندی این اهداف اختلاف نظر وجود دارد برای تحقق دو هدف از سیاست پولی و سلامت بانکی نیازمند این هستیم که ساختار فعلی بانک مرکزی تغییر کرده و متناسب با واقعیات حال حاضر شبکه بانکی تنظیم شود

قانون پولی و مالی کشور

بعضی از قوانین پولی و مالی کشور که توسط بانک مرکزی به نگارش درآمده بود به همراه فعالیت‌های آن عبارت بودند از:

- ۱- تعیین واحد پول ایران
 - ۲- ارزش سکه‌های فلزی رایج کشور
 - ۳- برابری پول ایران با طلا و نقره
 - ۴- تعیین پشتوانه اسکناس‌های منتشرشده طلا، ارز و اسناد و اوراق بهادار
- بر اساس این قوانین بانک مرکزی ایران مسئول تنظیم سیاست پولی و اعتباری با حفظ ارزش پول در موازنه پرداخت‌ها و تسهیل مبادلات بازرگانی خواهد بود.

شورای پول و اعتبار

- مطابق ماده ۱۸ شورای پول و اعتبار به منظور مطالعه، اتخاذ تصمیم درباره سیاست کلی بانک مرکزی و نظارت بر امور پولی و بانکی کشور دارای وظیفه‌ای به شرح ذیل است
- ۱- اظهارنظر در مسائل پولی و اعتباری شور
 - ۲- ارائه نظر مشورتی و توصیه به دولت در مسائل بانکی پولی و اعتباری

ادغام بانک‌ها

در سال‌های قبل از انقلاب نظام بانکی ایران همراه با رونق فعالیت اقتصادی غیرمنطقی تشکیلات خود را به تبعیت از توسعه عملیاتش گسترش داد. لکن این گسترش متناسب با نیازهای واقعی الگوی توسعه اقتصادی کشور نبود و بیشتر در جهت تأمین مقاصد سرمایه‌گذاران وابسته قدم برمی‌داشت. هدف از ملی کردن بانک‌ها دخالت و نظارت دولت در عملیاتی بود که می‌توانست موجب نیل به استقلال اقتصادی و سیاسی شود. بدیهی است که انتقال مالکیت بانک‌های خصوصی به دولت به‌تنهایی برای تجهیز نظام بانکی کشور در جهت تأمین هدف‌های اقتصاد ملی کافی نبود و برای جلوگیری از تعدد تصمیمات و محدود کردن تعداد مدیران و افزایش نظارت بر آن‌ها لزوم ادغام بانک‌ها را ضروری می‌نمود. بر اساس این قانون

- بانک‌های ملی و سپه بدون تغییر و هرگونه ادغام به کار خود ادامه دادند.
- بانک رفاه کارگران به جهت حمایت از گروه کارگران با اندک تغییراتی مواجه شد.
- بانک تجارت از ادغام بانک‌های خصوصی ایران و انگلیس، اعتبارات ایران، ایران و خاورمیانه، ایران و هند، بازرگانی ایران، بانک روس و ایران و چند بانک دیگر تشکیل گردید.
- بانک ملت از ادغام بانک‌های تهران، پارس، داریوش، ایران و عرب و چند بانک دیگر.
- بانک صادرات برای پیشبرد اهداف تولید و صادرات صنایع کشور که در استان‌ها به نام بانک‌های استان معروف بودند تشکیل گردید.
- در این زمینه بانک‌های تخصصی نیز مطابق با فعالیت‌های تخصصی تشکیل گردیده‌اند که بانک صنعت و معدن، بانک مسکن (از ادغام بانک‌های اعتبارات صنعتی، توسعه صنعتی، بانک رهنی ایران) و بانک کشاورزی و توسعه صادرات نیز از ادغام چند بانک تخصصی مشابه این امور تشکیل گردیدند.

انواع بانک‌های کشور

در کشور بانک‌ها به سه دسته تقسیم می‌شوند:

۱- بانک‌های خصوصی

۲- بانک‌های دولتی: (بانک‌های تجاری و بانک‌های تخصصی)

۳- بانک‌های اصل ۴۴

بانک مرکزی			
شبکه بانکی			
خصوصی		دولتی	
	اصل ۴۴	تخصصی	تجاری
کارآفرین	صادرات	مسکن	ملی
سامان	تجارت	کشاورزی	سپه
اقتصاد نوین	ملت	صنعت و معدن	پست بانک
پارسیان	رفاه	توسعه صادرات	
پاسارگاد			
سرمایه			
سینا			
آینده			
دی			
گردشگری			
شهر			
ایران زمین			
خاورمیانه			
مهر			
رسالت			
بین‌المللی کیش			
ایران و ونزویلا			

معضل نظام بانکی همه کاره

بانک‌ها به‌عنوان مؤسسات مالی مهم در اقتصاد، معمولاً در زمینه‌های مختلفی فعالیت می‌کنند، از جمله پذیرش سپرده، اعطای تسهیلات و وام، ارائه خدمات پرداخت، خدمات بورسی، مدیریت دارایی‌ها، مشاوره مالی و غیره. با این حال، بانک‌ها نباید در هر زمینه‌ای فعالیت کنند و باید فعالیت‌های خود را بر اساس تخصص و تجربه خود محدود کنند.

بانک‌هایی که در زمینه‌هایی فعالیت می‌کنند که تخصص و تجربه کافی ندارند، ممکن است با مشکلاتی مواجه شوند. به‌عنوان مثال، یک بانک که در زمینه بورس فعالیت می‌کند، باید دارای تخصص و تجربه کافی در این زمینه باشد تا بتواند به‌خوبی خدمات خود را ارائه دهد. اگر بانک در زمینه‌ای فعالیت کند که تخصص و تجربه کافی ندارد، ممکن است با مشکلاتی مانند خسارت‌های مالی و خسارت به اعتبار مواجه شود.

بنابراین، بانک‌ها باید فعالیت‌های خود را بر اساس تخصص و تجربه خود محدود کنند و در زمینه‌هایی که دارای تخصص کافی نیستند، به همکاری با دیگر مؤسسات مالی و تخصصی مراجعه کنند تا بتوانند به‌خوبی خدمات خود را ارائه دهند.

بانک‌ها به‌عنوان مؤسسات مالی مهم، برای ارائه خدمات مالی به مشتریان خود، می‌توانند در زمینه‌های مختلفی فعالیت کنند. بانک‌ها با ارائه خدمات مالی می‌توانند به توسعه اقتصاد کشور و رشد اقتصادی کمک کنند. ارائه تسهیلات و وام به شرکت‌ها و افراد، می‌تواند باعث توسعه فعالیت‌های اقتصادی و ایجاد اشتغال شود. همچنین، ارائه خدمات پرداختی و حواله، می‌تواند به تسهیل تجارت و بازرگانی کمک کند.

با این حال، بانک‌ها باید در زمینه‌هایی فعالیت کنند که دارای تخصص و تجربه کافی هستند. به‌عنوان مثال، یک بانک که در زمینه بورس فعالیت می‌کند، باید دارای تخصص و تجربه کافی در این زمینه باشد تا بتواند به‌خوبی خدمات خود را ارائه دهد. اگر بانک در زمینه‌ای فعالیت کند که تخصص و تجربه کافی ندارد، ممکن است با مشکلاتی مانند خسارت‌های مالی و خسارت به اعتبار مواجه شود.

به‌طور کلی، بانک‌ها باید فعالیت‌های خود را بر اساس تخصص و تجربه خود محدود کرده و در زمینه‌هایی که دارای تخصص کافی نیستند، به همکاری با دیگر مؤسسات مالی و تخصصی مراجعه کنند تا بتوانند به‌خوبی خدمات خود را ارائه دهند.

بنگاه‌داری بانک‌ها

ارتباط بنگاه‌داری بانک‌ها و توسعه کشور

آیا توجه داشت که در اقتصاد ما تأمین مالی اغلب به صورت بانک محور صورت می‌گیرد بیش از ۹۵ درصد اقتصاد ما مبتنی بر تأمین مالی از بانک‌ها است در این اقتصاد نمی‌توانیم صحبت از تأمین مالی از روش‌های غیر از بانک کنیم چراکه به کلی مسیر توسعه و سرمایه‌گذاری را تعطیل می‌کند در شرایطی که دولت و بخش خصوصی امکان سرمایه‌گذاری در اقتصاد را ندارند و همچنین مقدار زیادی از سرمایه بانک‌ها نیز معوق شده و زمینه‌ساز ورشکستگی بانک‌ها شده است

از طرفی باید توجه داشت که قانون عملیات بانکداری بدون ربا سرمایه‌گذاری مستقیم بانک‌ها را به جز در موارد تشریفاتی و غیراساسی برای اقتصادی کشور موظف است البته اگر بانک‌ها وارد بنگاه‌داری هم بشوند باید در راستای رشد و توسعه اقتصادی کشور و تحقق اقتصاد مقاومتی باشد؛ اما نکته حائز اهمیت این است که این کار با چه ساختار و نازک‌کاری انجام شود و مصادیق سرمایه‌گذاری در موارد غیراساسی یا اساسی کدام‌اند؟

همان‌طور که گفته شد سرمایه‌گذاری بانک‌ها به‌طور کلی در قوانین پذیرفته شده است؛ اما دلیل اصلی تمایل بانک‌ها به سرمایه‌گذاری اختلاف درآمدزایی از مسیر تسهیلات دهی و بنگاه‌داری به معنی ورود مستقیم بانک به فعالیت اقتصادی است درآمد بانک‌ها از مسیر تسهیلات دهی به دلیل مطالبات معوق و دیگر مشکلات به نبوده ولی خرید اموال و ورود مستقیم به کسب‌وکارهای اقتصادی به دلیل تورم بالا و دیگر شرایطی که در اقتصاد کشور حاکم است سودده تر است

انحراف در شرکت داری بانک‌ها

بسیاری از بانک‌ها نسبت به نقشه توسعه کشور بسیاری از بانک‌ها به نقشه توسعه کشور کج‌رفتاری کرده‌اند به‌طور مثال سرمایه‌گذاری یک بانک خصوصی در بخش‌هایی که توجیه اقتصادی ندارد و نسبت به ترازنامه بانک هم بسیار بزرگ‌تر است این کار خلاف منافع کشور بوده و بنابراین راهکار نباید منع کلی بانک‌ها از ورود مستقیم به سرمایه‌گذاری در اقتصاد کشور باشد؛ بلکه باید به جای آن به سمت تعیین مصادیق بد و جلوگیری از انحراف منابع آن‌ها باشیم

سیستم بانکی باید به مسئله سرمایه‌گذاری مستقیم در قالب یک نقشه کلی توسعه عمل کند؛ اما دست آن‌ها را نباید ببندیم و فقط از مصادیق که بعد جلوگیری کنیم بانک‌های یک نهاد اقتصادی معمولی نیستند چراکه از انتشار پول عمومی برخوردارند بنابراین بانک‌ها علاوه بر اینکه باید در توسعه اقتصاد نقش داشته باشند باید به‌عنوان یک نهاد اقتصادی بوده هم فعالیت کنند تا اقتصاد را درست تنظیم نمایند

به‌طور خلاصه عدم تقارن بنگاه‌داری بانک‌ها به‌دوراز خوب یا بد بودن اصل آن یکی از مهم‌ترین مشکلات کشور است باید توجه داشت که در زمینه بنگاه‌داری بانک‌ها کیفیت بنگاه‌داری بانک‌ها مهم است نه حجم آن؛ متأسفانه در این زمینه از حیث مبانی نظری با کمبود مواجه هستیم.

آسیب‌شناسی عملکرد بانک‌ها در تأمین مالی تولید

تجربه بانکداری کشور در ۴۰ سال گذشته با فراز و نشیب‌های متعددی همراه بوده است و ادوار ملی کردن بانک‌ها بانکداری دولتی تأسیس بانک‌های خصوصی و بانک‌های وابسته به نهاد‌های عمومی غیردولتی و خصوصی‌سازی بانک‌های دولتی را گذرانده است اکنون فرصت مناسبی برای ارزیابی عملکرد انواع بانک‌ها در تأمین مالی تولید و دست‌گرفتن از گذشته برای اصلاح ساختار نظام بانکی است علاوه بر ارزیابی عملکرد بانک‌ها و مسائل درونی نظام بانکی آسیب‌شناسی زیرساخت‌های نظام تأمین مالی نیز امری ضروری است مهم‌ترین زیرساخت‌های نظام حقوقی و اجرای قراردادهای نظام سنجش اعتبار توسعه نهاد ضمانت مولدسازی دارایی‌های حاد اقتصادی نهاد‌های تأمین مالی خرد و...

بنگاه‌داری بانک‌ها و چالش‌های آن برای تولید

سرمایه‌گذاری مستقیم بانک‌ها و بنگاه‌داری موضوعی است که باید از ابعاد مختلف مورد واکاوی قرار گیرد از طرفی تجربه بانکداری کشور حاکی از سرمایه‌گذاری گسترده بانک‌ها و بنگاه‌داری در حوزه‌هایی مانند ساخت مجتمع‌های عظیم تجاری و لوکس است که ضرورت اقتصادی برای آن متصور نبوده و برخلاف مأموریت نظام بانکی است ثمره این مسئله اختصاص بخش قابل توجهی از منابع بانکی به تأمین مالی ترجیحی این امور در یک داشتن منابع از فعالیت‌های مولد اقتصادی است اما روی دیگر سکه سرمایه‌گذاری مستقیم بانک‌ها در برخی حوزه‌های صنعت و خدمات بوده است که ممکن است در برخی موارد کارآمدی بیشتری نسبت به

اعطای تسهیلات مستقیم داشته باشد براین اساس ارزیابی بنگاه‌داری بانک‌ها و تعیین مصداق و حدود آن در طراحی مأموریت و کار ویژه نظام بانکی در این زمینه اهمیت زیادی دارد

بحران بانکی و نقش آن در تضعیف تولید

سال‌های گذشته شکاف درآمد و هزینه مسئله فراگیر نظام بانکی بوده است که ریشه در فاصله قابل توجه نرخ بهره حقیقی و رشد اقتصادی هم‌زمان با غیبت نظارت بانک مرکزی بر بانک‌ها داشته است حاصل این وضعیت شکاف و قابل توجه در دارایی و بدهی بانک‌ها و عدم ثبات نظام بانکی بوده که در برخی موارد به بحران و ورشکستگی نیز نزدیک شده است

بنگاه‌داری بانک‌ها باید بر اساس قواعد مشخص انجام شود

بانکداری بخشی از اقتصاد کشورهاست که سیاست‌های آن باید متناسب با سیاست‌های بازار کار و حتی سیاست‌های رفاهی کشور تعیین شود.

در دهه ۱۹۲۰ یک بحران بانکی بزرگ در ژاپن رخ داد و دولت تصمیم گرفت آن‌ها را ادغام نماید و صنایع را بین شش بانک بزرگ با عنوان «کایرتسوها» تقسیم کند؛ که هرکدام مسئول توسعه صنعتی ژاپن در صنایع اساسی شدند؛ لذا می‌توان با این پیش‌فرض که بسیاری از کشورها نیز توسعه صنعتی را از همین مسیر انجام دادند، اجازه بنگاه‌داری و ورود مستقیم به فعالیت‌های اقتصادی را به بانک‌ها داد و توسعه صنعتی را از این طریق در دستور کار قرارداد، بنابراین شکی در آن نیست که بانک‌ها باید در بنگاه‌داری و سرمایه‌گذاری مستقیم در مسیر توسعه سهیم باشند؛ اما نکته مهم این است که کار بر اساس چه قانونی و قواعدی انجام شود که در این زمینه در کشور دچار خلأ قانونی است.

مسئله اصلی بنگاه‌داری تعارض منافع بنگاه با شرکت از حیث ارزیابی طرح و پروژه است در واقع وقتی مجری پروژه خود بانک باشد طبیعتاً به نحو دیگری در خصوص توجیه فنی و سودآوری اقتصادی پروژه برخورد می‌کند برای مثال یک شرکت خارجی پروژه خود را به بانک ارائه می‌کند بانک سودده بودن آن را با شرایط اقتصادی می‌سنجد.

اما آیا در خصوص شرکت‌های زیرمجموعه بانک‌ها چگونه عمل می‌شود؟

اگر بانک‌ها بنگاه‌داری کنند بنگاه‌های ذی‌نفع در اقتصاد به سمت تأسیس بانک خواهند رفت که این مسئله پیامدهای اقتصاد سیاسی نامطلوبی خواهد داشت. در حال حاضر بخش خصوصی

قدرتمندی توانسته است بخش قابل توجهی از ارکان تصمیم‌سازی و اجرایی کشور را درگیر خود کند و بنگاه‌داری بیشتر شرایط را بدتر خواهد کرد.

تحریم‌های بین‌المللی و نظام بانکداری ایران

تحریم‌های بین‌المللی بر بانکداری در ایران، تأثیرات زیادی بر اقتصاد کشور و بانک‌های ایرانی داشته است. این تحریم‌ها در برخی زمینه‌های بانکداری از جمله صادرات و واردات، تسهیلات بانکی، ارزیابی اعتبار، تسویه حساب‌های خارجی و دیگر زمینه‌های مرتبط با بانکداری، محدودیت‌هایی را برای بانک‌های ایرانی ایجاد کرده است. یکی از اثرات تحریم‌ها بر بانک‌های ایرانی، کاهش دسترسی به منابع مالی بین‌المللی است. برای اینکه بانک‌های ایرانی بتوانند به منابع مالی بین‌المللی دسترسی داشته باشند، باید با شبکه بانکی جهانی هماهنگ شوند، اما با تحریم‌های بین‌المللی، این امر به‌طور مستقیم تحت تأثیر قرار می‌گیرد.

در این شرایط، بانک‌های ایرانی برای تأمین منابع مالی خود، باید به منابع داخلی و غیربانکی تکیه کنند. این موضوع می‌تواند باعث افزایش نرخ بهره و کاهش تسهیلات بانکی شود که ممکن است تأثیرات منفی بر روی اقتصاد کشور داشته باشد. همچنین، تحریم‌های بین‌المللی می‌تواند باعث افزایش هزینه‌های بانک‌های ایرانی در زمینه تسویه حساب‌های خارجی شود. برای تسویه حساب‌های خارجی، بانک‌های ایرانی باید از شبکه بانکی جهانی استفاده کنند، اما با تحریم‌های بین‌المللی، این امر به‌طور مستقیم تحت تأثیر قرار می‌گیرد.

تحریم‌های بین‌المللی بر بانکداری در ایران، در برخی زمینه‌های بانکداری نیز تأثیرات خاصی داشته است. به‌عنوان مثال، در زمینه صادرات و واردات، بانک‌های ایرانی با مشکلاتی مواجه شده‌اند. با توجه به اینکه برخی کشورها تحریم‌هایی را علیه ایران اجرا کرده‌اند، بانک‌های ایرانی در انجام تراکنش‌های خارجی با مشکلاتی روبرو می‌شوند.

در زمینه تسهیلات بانکی نیز، تحریم‌های بین‌المللی باعث محدود شدن تسهیلات بانکی برای شرکت‌ها و افراد شده است. به‌عنوان مثال، بانک‌های ایرانی برای ارائه تسهیلات بانکی به شرکت‌ها و افراد، نیاز به منابع مالی دارند که در شرایط تحریم‌های بین‌المللی، دسترسی به این منابع محدود شده است. همچنین، برخی بانک‌ها به دلیل تحریم‌های بین‌المللی، نمی‌توانند از تسهیلات بانکی خارجی استفاده کنند.

در زمینه ارزیابی اعتبار نیز، تحریم‌های بین‌المللی باعث کاهش اعتبار بانک‌های ایرانی در بازار جهانی شده است. برای ارائه خدمات بانکی به شرکت‌ها و افراد در بازار جهانی، بانک‌های ایرانی باید دارای اعتبار و امتیاز بوده و عملکرد خوبی در زمینه ارائه خدمات بانکی داشته باشند. با تحریم‌های بین‌المللی، اعتبار بانک‌های ایرانی در بازار جهانی کاهش یافته است که می‌تواند به مشکلاتی برای بانک‌های ایرانی در زمینه ارائه خدمات بانکی در بازار جهانی منجر شود.

تحریم‌های بین‌المللی بر بانکداری در ایران، تأثیرات زیادی بر بانک‌های ایرانی و اقتصاد کشور داشته است. با این حال، بانک‌های ایرانی با استفاده از منابع داخلی و غیربانکی و با ایجاد روابط بین‌المللی با کشورهای دیگر، تلاش می‌کنند تا این مشکلات را برطرف کنند.

تحریم‌های بین‌المللی بر بانکداری در ایران، در برخی زمینه‌هایی می‌تواند باعث کاهش رشد اقتصادی کشور شود. به دلیل تحریم‌ها، بانک‌های ایرانی نمی‌توانند به‌طور کامل به تسهیلات بانکی خارجی دسترسی داشته باشند. این موضوع می‌تواند باعث کاهش تولید و صادرات کالا و خدمات شود که در نهایت باعث کاهش رشد اقتصادی کشور می‌شود. علاوه بر این، تحریم‌های بین‌المللی بر بانک‌های ایرانی می‌تواند باعث کاهش ارزش پول کشور شود. با توجه به اینکه برخی کشورهای صادرکننده نفت تحریم‌هایی را علیه ایران اجرا کرده‌اند، درآمد‌های صادراتی ایران کاهش یافته و باعث کاهش ارزش پول کشور می‌شود. همچنین، تحریم‌ها می‌تواند باعث افزایش نرخ تورم و کاهش توان خرید مردم شود.

در زمینه بانکداری، تحریم‌های بین‌المللی می‌تواند باعث کاهش اعتماد مردم به بانک‌ها شود. با توجه به اینکه برخی بانک‌های ایرانی به دلیل تحریم‌های بین‌المللی نمی‌توانند به تسهیلات بانکی خارجی دسترسی داشته باشند، افراد و شرکت‌ها ممکن است نسبت به بانک‌های ایرانی اعتماد کمتری داشته باشند و در نتیجه، ترجیح دهند از بانک‌های خارجی استفاده کنند.

تحریم‌های بین‌المللی و تأثیر بر فعالیت‌های بین‌المللی بانک‌ها

تحریم‌های بین‌المللی بر بانک‌های ایرانی، می‌تواند باعث کاهش تعداد شعب بانک‌های ایرانی در خارج از کشور شود. با توجه به اینکه برخی کشورها تحریم‌هایی را علیه ایران اجرا کرده‌اند، بانک‌های ایرانی در انجام فعالیت‌های خود در خارج از کشور با مشکلاتی روبرو می‌شوند. به علاوه،

برخی بانک‌ها به دلیل تحریم‌های بین‌المللی، نمی‌توانند به تسهیلات بانکی خارجی دسترسی داشته باشند که باعث کاهش توانایی آن‌ها در تشکیل و توسعه شعب در خارج از کشور می‌شود. با این حال، بانک‌های ایرانی با تلاش برای بهبود روابط بین‌المللی با بانک‌های دیگر، می‌توانند به کاهش تأثیر تحریم‌ها بر شعب خارجی خود بپردازند. به علاوه، با استفاده از منابع داخلی و غیربانکی، بانک‌های ایرانی می‌توانند تلاش کنند تا این مشکلات را برطرف کرده و با ایجاد روابط بین‌المللی با کشورهای دیگر، به تحقق اهداف خود در زمینه شعب خارجی بانک‌ها برسند. فعالیت‌های بانکی خارجی بانک‌های ایرانی شود. به دلیل تحریم‌ها، بانک‌های ایرانی ممکن است به تسهیلات بانکی خارجی دسترسی نداشته باشند و این موضوع باعث محدودیت در انجام فعالیت‌های بانکی خارجی آن‌ها می‌شود. برای مثال، بانک‌های ایرانی نمی‌توانند به‌طور کامل به شبکه بین‌المللی SWIFT دسترسی داشته باشند که باعث محدودیت در انجام تراکنش‌های بانکی خارجی می‌شود.

تحریم‌های بین‌المللی بر بانک‌های ایرانی، همچنین می‌تواند باعث کاهش اعتماد مردم به بانک‌های ایرانی شود. با توجه به اینکه برخی بانک‌های ایرانی به دلیل تحریم‌های بین‌المللی نمی‌توانند به تسهیلات بانکی خارجی دسترسی داشته باشند، افراد و شرکت‌ها ممکن است نسبت به بانک‌های ایرانی اعتماد کمتری داشته باشند و در نتیجه، ترجیح دهند از بانک‌های خارجی استفاده کنند.

در کل، تحریم‌های بین‌المللی می‌تواند باعث کاهش توانایی بانک‌های ایرانی در تشکیل و توسعه شعب در خارج از کشور شود، اما با استفاده از راهکارهایی مانند بهبود روابط بین‌المللی و استفاده از منابع داخلی و غیربانکی، بانک‌های ایرانی می‌توانند تلاش کنند تا این مشکلات را کاهش دهند و به تحقق اهداف خود در زمینه شعب خارجی بانک‌ها برسند.

افزایش ریسک اعتباری در بانک‌های ایران

افزایش ریسک اعتباری در بانک‌های ایران می‌تواند از عوامل مختلفی نظیر عدم بازپرداخت وام‌ها، افزایش سطح بدهی، تضعیف اقتصاد و... ناشی شود. این مسئله باعث محدودیت در فعالیت‌های بانکی، کاهش اعتماد و ارزش بانک و در نهایت مشکلات مالی و آسیب به اقتصاد کشور می‌شود. عدم بازپرداخت وام‌ها، یکی از عوامل اصلی افزایش ریسک اعتباری در بانک‌های ایران است. این موضوع می‌تواند به دلیل عدم توانایی بدهکاران در بازپرداخت وام‌ها ناشی شود.

در این صورت، بانک‌ها با مشکلاتی مانند کاهش درآمد، افزایش هزینه‌ها و کاهش سود مواجه می‌شوند.

همچنین، افزایش سطح بدهی نیز می‌تواند به افزایش ریسک اعتباری در بانک‌های ایران منجر شود. این موضوع ممکن است به دلیل ضعف در سیاست‌های اعطای وام‌ها و نظارت بر بازپرداخت اقساط ناشی شود. بانک‌ها با افزایش سطح بدهی، ممکن است با مشکلاتی مانند کاهش سطح سرمایه و محدودیت در فعالیت‌های بانکی مواجه شوند. تضعیف اقتصاد نیز می‌تواند به افزایش ریسک اعتباری در بانک‌های ایران منجر شود. در شرایطی که اقتصاد کشور به دلیل عواملی مانند تورم، نرخ ارز و... ضعیف شده باشد، بانک‌ها با مشکلاتی مانند کاهش درآمد، افزایش هزینه‌ها و کاهش سود مواجه می‌شوند.

در نتیجه، برای کاهش ریسک اعتباری در بانک‌های ایران، باید سیاست‌های مناسب و کارآمدی برای اعطای وام‌ها و نظارت بر بازپرداخت اقساط تعیین شود. همچنین، برای تقویت اقتصاد کشور، باید توجه به اصلاحات اقتصادی و افزایش سطح تولید و اشتغال داشت. این اقدامات می‌تواند به کاهش ریسک اعتباری در بانک‌های ایران کمک کند.

نظام بانکی ناسالم

مشکلات مربوط به تأمین مالی

در نظام بانکی ایران، مشکلاتی مرتبط با تأمین مالی وجود دارد که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ۱- کمبود منابع مالی: بانک‌های ایران با مشکلاتی مانند کمبود منابع مالی مواجه هستند. این مشکل می‌تواند باعث کاهش توانایی بانک‌ها در ارائه خدمات مالی، افزایش نرخ بهره و کاهش سوددهی شود.
- ۲- تأثیر تحریم‌ها: تحریم‌ها نیز می‌تواند باعث افزایش مشکلات مالی بانک‌ها شود. در شرایطی که بانک‌ها با محدودیت‌هایی مانند محدودیت در دسترسی به منابع مالی خارجی

و محدودیت در فعالیت‌های بین‌المللی مواجه هستند، توانایی آن‌ها در ارائه خدمات مالی کاهش می‌یابد و مشکلات مالی آن‌ها افزایش می‌یابد.

۳- نوسانات نرخ ارز: نوسانات نرخ ارز نیز می‌تواند باعث مشکلات مالی بانک‌ها شود. در شرایطی که نرخ ارز به شدت افزایش یا کاهش می‌یابد، بانک‌ها با مشکلاتی مانند کاهش ارزش دارایی‌های خود و ناتوانی در تأمین منابع مالی مواجه می‌شوند.

۴- بدهی‌های بدون تضمین: بدهی‌های بدون تضمین نیز می‌تواند باعث مشکلات مالی بانک‌ها شود. در شرایطی که بانک‌ها با بدهی‌های بدون تضمین مواجه هستند، توانایی آن‌ها در بازگرداندن بدهی‌ها به بانک کاهش می‌یابد و مشکلات مالی آن‌ها افزایش می‌یابد.

۵- عدم تعادل در تأمین مالی: در بانکداری در ایران، تعادل مناسبی در تأمین مالی وجود ندارد و بانک‌ها به‌عنوان تأمین‌کننده منابع مالی در بازار سرمایه، به دلیل نوسانات قیمت، با مشکلاتی مانند کاهش ارزش دارایی‌های خود و عدم توانایی در تأمین منابع مالی مواجه می‌شوند.

به‌منظور کاهش مشکلات مالی در بانک‌ها، باید سیاست‌های مناسبی برای تأمین منابع مالی و تضمین پایداری این منابع تعیین شود. همچنین، برای کاهش تأثیر تحریم‌ها، باید راهکارهای متنوعی برای تأمین منابع مالی داخلی و افزایش همکاری‌های بین‌المللی برای تأمین منابع مالی بانک‌ها ارائه شود. به‌علاوه، برای کاهش مشکلات مالی بانک‌ها، باید به مدیریت خطرات مالی، تقویت نظارت بر بدهی‌های بانکی، تقویت نظام بانکی و اصلاح سیاست‌های تأمین مالی توجه شود.

مشکلات مربوط به نظام پرداخت

نظام پرداخت در بانک‌های ایران با مشکلاتی مواجه است که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- محدودیت‌های بانکی: برای انجام تراکنش‌های پرداختی، کاربران بانکی در ایران با محدودیت‌هایی مانند محدودیت در تراکنش‌های بین‌المللی مواجه هستند. این محدودیت‌ها می‌تواند باعث کاهش توانایی کاربران بانکی در انجام تراکنش‌های پرداختی و ارائه خدمات مالی شود.

۲- عدم‌پذیرش کارت‌های بین‌المللی: بسیاری از بانک‌های ایران کارت‌های بین‌المللی را نمی‌پذیرند. این مشکل می‌تواند باعث کاهش توانایی کاربران بانکی در انجام تراکنش‌های بین‌المللی شود.

۳- تأخیر در انجام تراکنش‌های بانکی: در برخی موارد، تراکنش‌های بانکی در ایران با تأخیر انجام می‌شوند. این مشکل می‌تواند باعث نارضایتی کاربران بانکی شود و به کاهش توانایی بانک‌ها در ارائه خدمات پرداختی منجر شود.

۴- مشکلات امنیتی: نظام پرداخت در بانک‌های ایران نیاز به امنیت بسیار بالایی دارد، اما در برخی موارد، مشکلات امنیتی از جمله سرقت اطلاعات کاربران و تقلب در تراکنش‌های بانکی رخ می‌دهد.

برای حل مشکلات مربوط به نظام پرداخت، باید به ارائه خدمات پرداختی آنلاین و توسعه سیستم پرداخت الکترونیکی توجه شود. همچنین، برای کاهش مشکلات امنیتی، باید به بهبود سیستم‌های امنیتی و آموزش کاربران در خصوص امنیت تراکنش‌های بانکی توجه شود. به‌علاوه، برای کاهش تأخیر در انجام تراکنش‌های بانکی، باید به بهبود زیرساخت‌های فنی و افزایش کارایی سیستم‌های پرداختی توجه شود.

شفافیت در بانکداری

به‌عنوان یکی از عوامل مهم در مورد شفافیت در بانکداری، می‌توان به نحوه انتخاب مدیران بانکی اشاره کرد. برای افزایش شفافیت در این زمینه، بانک‌ها باید فرایند انتخاب مدیران خود را به‌صورت شفاف و عمومی انجام دهند. این شامل انتشار اطلاعات در مورد مراحل انتخاب مدیران، شرایط و معیارهای انتخاب، و نتایج نهایی انتخاب مدیران است. همچنین، باید به اطلاع عموم برسانند که کدام مدیران در چه مدت زمانی در بانک خدمت خواهند کرد و چه چیزهایی را برای بانک انجام خواهند داد.

بانک‌ها باید به اطلاع عموم برسانند که سیاست‌های خود در زمینه قرض‌های بانکی، بهره‌های بانکی و سایر امور مربوط به بانکداری چگونه است. این شامل اطلاعات در مورد محدودیت‌های قرض‌های بانکی، نرخ بهره بانکی، و شرایط پرداخت بهره و سایر امور مربوط به بانکداری است. به‌عنوان مثال، بانک‌ها می‌توانند اطلاعات در مورد شرایط پرداخت وام‌های بانکی به‌صورت شفاف اعلام کنند تا مشتریان بتوانند در مورد شرایط و معیارهای آن‌ها آگاهی کسب کنند.

همچنین، بانک‌ها باید به صورت دوره‌ای و شفاف اطلاعات مربوط به عملکرد و مالی خود را به عموم اعلام کنند. این شامل اطلاعات در مورد درآمد بانک، هزینه‌های بانک، سود بانک، و موارد دیگر است. به عنوان مثال، بانک‌ها می‌توانند گزارش مالی سالانه خود را منتشر کنند تا عموم بتوانند از وضعیت مالی بانک‌ها آگاه شوند.

شفافیت در بانکداری یکی از مهم‌ترین عواملی است که برای افزایش اعتماد عمومی به بانک‌ها و نظام بانکی مورد نیاز است. در ایران، برخی از بانک‌ها در زمینه شفافیت به مراتب بهتر از بانک‌های دیگر عمل می‌کنند، اما هنوز تلاش بیشتری برای افزایش شفافیت در نظام بانکی وجود دارد.

در ادامه به بررسی عواملی که بر شفافیت در بانکداری و بانک‌های ایران تأثیر می‌گذارند، می‌پردازیم:

۱- قانون گذاری: قوانین و مقررات مربوط به بانکداری و نظام بانکی باید شفاف و واضح باشند و باید به روزرسانی شوند تا با تغییرات جدید در بانکداری همراه باشند.

۲- نظارت و بازرسی: نظارت و بازرسی دقیق و مستمر بر بانک‌ها و نظام بانکی می‌تواند شفافیت را افزایش دهد.

۳- افشای اطلاعات: بانک‌ها باید اطلاعات مربوط به عملکرد و مالی خود را به صورت دوره‌ای و شفاف به عموم اعلام کنند.

۴- حسابرسی مستقل: بانک‌ها باید در هر سال حسابرسی مستقل و دقیقی را انجام دهند و نتایج آن را به عموم اعلام کنند.

۵- انتخاب مدیران: برای افزایش شفافیت، باید فرایند انتخاب مدیران بانکی و مدیران اجرایی به صورت شفاف و به روشی شفاف صورت پذیرد.

۶- ارتباط با مشتریان: بانک‌ها باید با مشتریان خود به صورت شفاف و دوره‌ای ارتباط برقرار کنند و به اطلاع‌رسانی مستمر از وضعیت حساب و سایر امور مربوط به حساب بپردازند.

۷- انتشار گزارش مالی: بانک‌ها باید گزارش مالی سالانه خود را به صورت شفاف منتشر کنند تا عموم بتوانند از وضعیت مالی بانک‌ها آگاه شوند.

۸- انتشار اطلاعات درباره سیاست‌های بانکی: بانک‌ها باید سیاست‌های خود در زمینه تسهیلات بانکی، بهره‌های بانکی و سایر امور مربوط به بانکداری را به صورت شفاف اعلام کنند.

با این حال، برای افزایش شفافیت در بانکداری و بانک‌های ایران، نیاز به تلاش بیشتری وجود دارد. برای مثال، برخی بانک‌ها هنوز اطلاعات بسیار کمی در مورد خدمات بانکی و شرایط پرداخت بهره و وام‌های بانکی ارائه می‌دهند. همچنین، برخی بانک‌ها هنوز به صورت کامل اطلاعات از مشتریان خود را دریافت نمی‌کنند و این می‌تواند به کاهش شفافیت در عملکرد بانک‌ها منجر شود. در نتیجه، برای افزایش شفافیت در بانکداری و بانک‌های ایران، نیاز به تلاش بیشتری در زمینه قانون‌گذاری، نظارت و بازرسی، ارتباط با مشتریان، و انتشار اطلاعات مربوط به سیاست‌های بانکی و دیگر امور مربوط به بانکداری وجود دارد.

شفافیت تسهیلات کلان بانکی به عنوان اولین قدم در راستای شفافیت

شفافیت در ارائه تسهیلات کلان بانکی، به معنای ارائه اطلاعات کامل و شفاف در مورد شرایط و معیارهای اعطای تسهیلات بانکی به مشتریان است. برای افزایش شفافیت تسهیلات کلان بانکی، بانک‌ها می‌توانند اقداماتی انجام دهند که در زیر به برخی از آن‌ها اشاره شده است:

۱- ارائه اطلاعات کامل درباره شرایط و معیارهای اعطای تسهیلات: بانک‌ها می‌توانند اطلاعات کاملی در مورد شرایط و معیارهای اعطای تسهیلات به مشتریان ارائه دهند. این شامل میزان بهره، مدت زمان بازپرداخت، مبلغ قسط، پرداخت‌های الحاقی و سایر شرایط مربوط به تسهیلات می‌شود.

۲- ارائه اطلاعات کامل درباره نحوه ارزیابی و تعیین اعتبار مشتریان: بانک‌ها می‌توانند به مشتریان خود اطلاعات کاملی درباره نحوه ارزیابی و تعیین اعتبار ارائه دهند. این شامل معیارهایی مانند سابقه اعتباری، درآمد و دارایی‌های مشتری و سایر معیارهای مربوط به اعتبارسنجی است.

۳- انتشار گزارش‌های مالی و عملکرد بانک: بانک‌ها می‌توانند گزارش‌های مالی و عملکرد خود را به صورت منظم منتشر کنند تا به مشتریان خود اطلاعاتی درباره عملکرد و موقعیت مالی بانک ارائه دهند.

۴- ارائه اطلاعات کامل درباره روش‌های حل اختلاف: بانک‌ها می‌توانند به مشتریان خود اطلاعات کاملی درباره روش‌های حل اختلاف ارائه دهند. این شامل روش‌هایی مانند داوری، تجدیدنظر در تصمیمات و سایر روش‌های مربوط به حل اختلاف است.

با انجام این اقدامات، بانک‌ها می‌توانند شفافیت در ارائه تسهیلات کلان بانکی را افزایش دهند و به مشتریان خود اعتماد بیشتری بدهند. طبق تعریف بانک مرکزی از تسهیلات کلان داریم:

«در ماده ۱ بند ۸ آیین‌نامه تسهیلات و تعهدات کلان بانک مرکزی که خود شورای پول و اعتبار آن را در سال ۱۳۹۲ تصویب کرده است، بیان شده که مجموع خالص تسهیلات و تعهدات اعطایی به هر ذی‌نفع واحد که میزان آن حداقل معادل ۱۰ درصد سرمایه پایه مؤسسه اعتباری باشد، تسهیلات و تعهدات کلان آن بانک شناخته خواهد شد و در مجموع نیز هر بانک طبق ماده ۶ همین آیین‌نامه، حداکثر می‌تواند به هر ذی‌نفع واحد ۲۰ درصد سرمایه پایه آن مؤسسه اعتباری تسهیلات و تعهدات کلان اعطا کند.»

به صورت خلاصه یعنی: تسهیلات کلان معادل حداقل ۱۰ و حداکثر ۲۰ درصد سرمایه پایه هر بانک است.

به عنوان نمونه، طبق دستورالعمل تسهیلات و تعهدات کلان بانکی، اگر یک بانک ۲۰۰۰ میلیارد تومان سرمایه پایه داشته باشد، در صورتی که به یک یا چند شخص ذی‌نفع واحد ۲۰۰ میلیارد تومان تسهیلات دهد، این معادل تسهیلات کلان در نظر گرفته می‌شود؛ حداکثر سقف قانونی پرداختی تسهیلات کلان برای چنین بانکی نیز ۴۰۰ میلیارد تومان بوده و پرداخت بیش از آن تخلف محسوب می‌شود. مجموع تسهیلات کلانی که یک بانک می‌تواند به اشخاص مختلف پرداخت نماید نیز ۸ برابر سرمایه پایه بانک است، یعنی بانک مورد مثال می‌تواند در مجموع ۱۶ هزار میلیارد تومان تسهیلات کلان پرداخت کند.

یکی از الزامات کنترل خلق پول در کشور جهت کنترل نقدینگی و تورم، توجه به خلق پول بانک‌هاست که مهم‌ترین نوع خلق پول بانک‌ها از طریق تسهیلات دهی است. داشتن قدرت خلق پول با توجه به سطح اهمیت و تأثیرگذاری آن بر فضای اقتصادی کشور، باید تحت کنترل بوده و نظارتی بر آن وجود داشته باشد. در غیر این صورت، شرایط به گونه‌ای می‌شود که فارغ از اینکه چه کسی قدرت خلق پول را در دست دارد، افراد فقط به دنبال سود و منفعت شخصی خود بروند و با عملکرد نامناسب، کشور را در معرض بحران قرار دهند.

به عبارت دیگر، نظارت بر بانک‌ها از این جهت مهم است که عملکرد بانک‌ها تأثیر مستقیمی بر زندگی مردم می‌گذارد، زیرا تسهیلات دهی، سپرده‌گیری، سرمایه‌گذاری، تأمین مالی پروژه‌ها و سایر عملیاتی که بانک‌ها انجام می‌دهند مستقیماً با پول و نقدینگی مرتبط است و بانک‌ها می‌توانند به وسیله این قدرت خود در هدایت جریان نقدینگی کشور، فعالیت‌هایی که به تولید

منجر شده را رشد داده و موجب رونق اقتصادی کشور شوند یا برعکس به فعالیت‌هایی که با قصد سوداگری و دلالتی صورت می‌گیرند یا حتی به فعالیت‌هایی که تنها به نفع اشخاص خاصی محدودی شود، ضریب داده و در نهایت به طیف خاصی از جامعه سود و به عموم جامعه زیان برسانند.

از این رو نبود شفافیت در عملکرد بانک‌ها می‌تواند از یک طرف منجر به افزایش نابرابری و ناعدالتی در جامعه شده و از طرف دیگر، سرمایه‌های مردمی را به سمت کسب منفعت برای عده‌ای خاص و ایجاد تورم و ضرر برای عموم جامعه هدایت کند. از این رو لازم است تا بانک مرکزی که یکی از وظایف آن نظارت بر عملکرد بانک‌هاست به این وظیفه خود عمل کند و تسهیلات دهی بانک‌ها را کنترل کند؛ هم‌اکنون نظارت بانک مرکزی با اما و اگرهایی مواجه است و کافی نیست.

تداوم فعالیت بانک‌های مخرب (زامبی) و سوءاستفاده سهام‌داران عمده از این تداوم

بانک زامبی یا "بانک‌های زامبی" به بانک‌هایی گفته می‌شود که برای بقا و عملکرد بهتر خود، به تعداد زیادی از مشتریان خود تسهیلات اعطا کرده‌اند که این مشتریان نمی‌توانند این تسهیلات را بازپرداخت کنند. با این حال، به دلیل اینکه بانک از این تسهیلات به‌عنوان دارایی خود استفاده می‌کند، حتی اگر این تسهیلات بازپرداخت نشوند، بانک همچنان می‌تواند به نظر بیاید که دارایی دارد.

بانک‌های زامبی به عبارت دیگر، بانک‌هایی هستند که برای حفظ روند رشد و عملکرد خود، تسهیلات اعطا می‌کنند که مشتریان نمی‌توانند آن‌ها را بازپرداخت کنند. این تسهیلات زمانی به‌عنوان "زامبی" شناخته می‌شوند که به دلیل عدم بازپرداخت و تبدیل شدن به بدهی بد، بانک را به مشکل بیندازند. این مشکل باعث می‌شود که بانک برای پوشش خسارات و ضررهای خود، باید سرمایه خود را افزایش دهد، اما اگر این مشکلات بیش از حد بزرگ شوند، ممکن است بانک به مسائل جدی تری برخورد کند و حتی در موارد شدیدتر، مجبور به تعطیلی شود.

بانک‌های زامبی یک مشکل جدی برای سیستم بانکی و اقتصاد کلان یک کشور هستند، زیرا این بانک‌ها به دلیل تسهیلات زیادی که به مشتریان اعطا کرده‌اند، در معرض خطر قرار دارند و ممکن است در صورت بروز بحران، سیستم بانکی کل کشور را تحت تأثیر قرار دهند؛ بنابراین، ایجاد و حفظ سیستمی پایدار و بازپرداختی سالم برای تسهیلات بانکی، بسیار مهم است.

بانک‌های زامبی علاوه بر اینکه مشکلاتی برای خود بانک ایجاد می‌کنند، می‌توانند بر سایر بانک‌ها و اقتصاد کلان نیز تأثیر بگذارند. زیرا این بانک‌ها به دلیل فعالیت‌های ناموفق خود، نتوانسته‌اند بازپرداخت تسهیلات اعطا شده به مشتریان خود را تضمین کنند و در نتیجه، نرخ بدهی بد و بدهی بازپرداخت نشده در سیستم بانکی افزایش می‌یابد.

این موضوع می‌تواند باعث کاهش اعتماد مشتریان به سیستم بانکی شود و در نتیجه، باعث کاهش تقاضا برای تسهیلات بانکی و کاهش سرمایه‌گذاری در اقتصاد کلان شود. همچنین، برای بانک‌های دیگر نیز ممکن است به دلیل بدهی‌های بد و بدهی بازپرداخت نشده، به مشکل برخورد کنند و در نتیجه، توانایی اعطای تسهیلات را از دست بدهند.

بانک‌های زامبی نه تنها در کشورهای در حال توسعه، بلکه در کشورهای پیشرفته نیز وجود دارند. در واقع، بانک‌های زامبی بیشتر در کشورهایی که قوانین و مقررات بانکی ضعیف هستند و نظارت کافی بر سیستم بانکی انجام نمی‌شود، شایع‌تر هستند. برای جلوگیری از ایجاد بانک‌های زامبی، اهمیتی دارد که سیستم بانکی قوی و پایداری برای اعطای تسهیلات فراهم شود. همچنین، نظارت و کنترل صحیح و دقیق بر فعالیت‌های بانکی، از جمله بررسی و تعیین قابلیت بازپرداخت مشتریان، می‌تواند به جلوگیری از ایجاد بانک‌های زامبی کمک کند.

بانک‌های زامبی همچنین می‌توانند به عدم پایداری اقتصادی و کاهش رشد اقتصادی کشورها منجر شوند. زیرا این بانک‌ها به دلیل تسهیلات زیادی که به مشتریان اعطا می‌کنند، به خطر می‌افتند و ممکن است در صورت بروز بحران، سرمایه خود را از دست بدهند. در این صورت، بانک‌ها ممکن است مجبور به تعطیلی شوند و در نتیجه، تأثیرات منفی بر اقتصاد کلان کشور خواهد داشت.

بانک‌های زامبی همچنین می‌توانند به عدم عدالت در توزیع منابع منجر شوند. زیرا این بانک‌ها به دلیل تسهیلات زیادی که به مشتریان خود اعطا می‌کنند، به شرایط نامساعدی برای پرداخت بازپرداخت تسهیلات و بدهی‌هایشان منجر می‌شوند. در نتیجه، بانک‌ها مجبور به برقراری تسهیلات با نرخ بالا و شرایط سخت‌تر برای مشتریان خود می‌شوند که در نتیجه، برای مشتریان با درآمد کم و ضعیف، دسترسی به تسهیلات بانکی را دشوارتر می‌کند.

با توجه به تأثیرات منفی بانک‌های زامبی بر سیستم بانکی و اقتصاد کلان یک کشور، لازم است که بانک‌ها به دقت و با رعایت قوانین و مقررات بانکی، تسهیلات خود را اعطا کنند و به دقت و با رویکردی پایدار، برنامه‌ریزی کنند. همچنین، برای جلوگیری از ایجاد بانک‌های زامبی، نظارت و

کنترل صحیح و دقیق بر فعالیت‌های بانکی و بهبود قوانین و مقررات بانکی، از اهمیت بالایی برخوردار است.

کفایت سرمایه منفی بانک‌ها

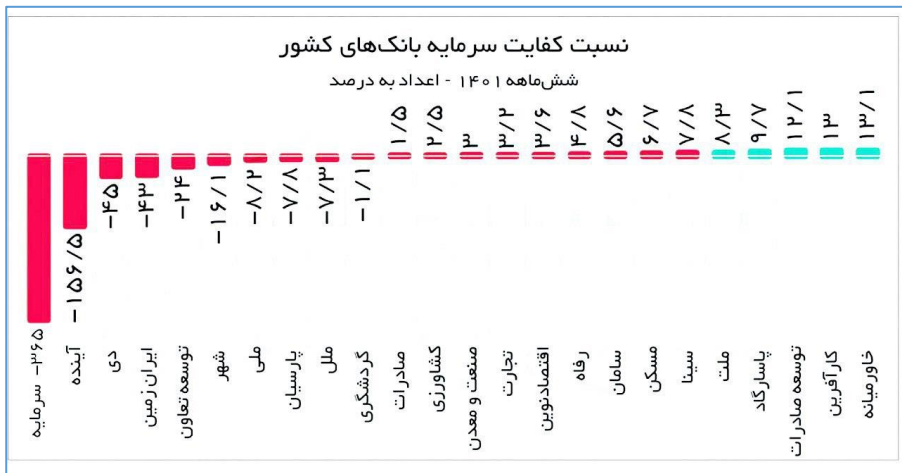
کفایت سرمایه منفی یا Negative Capital Adequacy به معنای عدم کفایت سرمایه بانک برای تأمین نیازهای مالی خود است. در واقع، اگر سرمایه بانک کافی نباشد تا تعهدات مالی خود را پوشش دهد، بانک در وضعیت کفایت سرمایه منفی قرار می‌گیرد. این مسئله نشان‌دهنده این است که بانک در معرض خطر بانکروتی قرار دارد و اگر بحرانی پدید آید، بانک قادر به پرداخت بدهی‌های خود نخواهد بود. این وضعیت ممکن است به دلیل تلفیقی از عواملی مانند تلفن همراه، بدهی‌های بد، قرض الحسنه ناموفق و سایر مشکلات مالی رخ دهد.

کفایت سرمایه منفی برای بانک‌ها یک مشکل جدی است و می‌تواند منجر به تعطیلی بانک و بحران سیستم بانکی شود. بانک‌هایی که در وضعیت کفایت سرمایه منفی قرار می‌گیرند، باید برنامه‌هایی برای بهبود وضعیت مالی خود و کاهش ریسک‌های مالی خود تدوین کنند. به‌طور کلی، برای جلوگیری از ورود بانک‌ها به وضعیت کفایت سرمایه منفی، نظارت دقیق بر سیستم بانکی و اجرای مقررات و قوانین بانکی، از اهمیت بالایی برخوردار است.

کفایت سرمایه منفی یک مسئله بسیار جدی برای بانک‌ها است، زیرا این وضعیت نشان‌دهنده ناتوانی بانک در پرداخت بدهی‌های خود و تأمین منابع مالی لازم برای ادامه فعالیت است. در این وضعیت، بانک‌ها برای تأمین مالی، ممکن است به وام‌گیری از سایر بانک‌ها و یا صدور اوراق بهادار نیاز داشته باشند. این مسئله می‌تواند منجر به افزایش هزینه‌های مالی برای بانک‌ها شود و در نتیجه، باعث کاهش سودآوری آن‌ها شود.

علاوه بر این، کفایت سرمایه منفی می‌تواند منجر به عدم اعتماد عمومی به بانک و سیستم بانکی شود. زیرا اگر بانک نتواند بدهی‌های خود را پرداخت کند، مشتریان و سایر صاحبان سهام ممکن است به شرکت در بازار سرمایه از بانک خودداری کنند و در نتیجه، اعتماد و اعتبار بانک را به شدت تحت تأثیر قرار دهند. کفایت سرمایه منفی می‌تواند منجر به بحران سیستم بانکی شود. زیرا اگر بانک‌های بزرگی در وضعیت کفایت سرمایه منفی قرار بگیرند، ممکن است بانک‌های دیگر نیز به شدت تحت تأثیر قرار گیرند و در نتیجه، سیستم بانکی به‌طور کلی به بحران بزرگی برسد.

به طور کلی، برای جلوگیری از ورود بانک‌ها به وضعیت کفایت سرمایه منفی، باید از نظارت دقیق بر سیستم بانکی و اجرای مقررات و قوانین بانکی استفاده شود. همچنین، بانک‌ها باید برنامه‌هایی برای بهبود وضعیت مالی خود و کاهش ریسک‌های مالی خود تدوین کنند. در نمودار زیر نسبت کفایت سرمایه در بانک‌ها را مشاهده می‌نمایید؛ نکته حائز اهمیت وضعیت بسیار نامناسب بانک‌های کشورمان در این شاخص بسیار مهم است.

بر اساس گزارش سازمان بین‌المللی پولی (IMF) در سال ۲۰۲۰، میانگین نسبت سرمایه به دارایی‌ها (Capital Adequacy Ratio یا CAR) در بانک‌های ایران حدود ۱۴ درصد بوده است. در میان کشورهای منطقه، این شاخص برای بانک‌های امارات متحده عربی ۱۷.۲ درصد، برای بانک‌های قطر ۱۵.۶ درصد و برای بانک‌های عمان ۱۴.۱ درصد بوده است؛ بنابراین، بر اساس این گزارش، بانک‌های ایران در مقایسه با بعضی از بانک‌های منطقه، کفایت سرمایه کمتری داشته‌اند. با این حال، باید توجه داشت که مقایسه کفایت سرمایه بانک‌ها در کشورهای مختلف به علت پوشش‌های قانونی و محرمانه، به طور کامل امکان‌پذیر نیست و باید با احتیاط انجام شود.

ضعف سیستم‌های مدیریت ریسک در بانک‌ها

فهم شرایط جاری در بازارهای مالی، شناخت نقاط ضعف و قوت، ارائه مفاهیم و راهکارهای کوتاه‌مدت و بلندمدت گوشه‌ای از مهارتی است که طی ۲۰ سال اخیر در سراسر جهان مخصوصاً در اروپا و آمریکا برای در امان نگه‌داشتن بنگاه‌های اقتصادی به‌ویژه بانک‌ها و بیمه‌ها از خطرات

احتمالی به طور جدی به کار گرفته شده است. مدیریت ریسک (Risk Management) امروزه بال قدرتمند هیئت مدیره و شخص مدیرعامل در کنترل ریسک بنگاه و زدودن آثار زیان بار احتمالی خطرات درونی و بیرونی یک سازمان است. تقریباً در هیچ گوشه‌ای از جهان دیگر نمی‌توان بدون در نظر گرفتن این فن، بنگاه‌های اقتصادی را از دست اندازها و چالش‌های خرد و کلان حفظ کرد و در گذر از این مشکلات با اتخاذ یک استراتژی دقیق به سودآوری نیز فکر کرد.

سیستم‌های مدیریت ریسک در بانک‌ها شامل فرایندها، سیاست‌ها، رویه‌ها و فناوری‌هایی هستند که برای شناسایی، ارزیابی، مدیریت و کنترل ریسک‌های مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرند. با این حال، در برخی موارد سیستم‌های مدیریت ریسک در بانک‌ها ممکن است ضعیف باشند. در زیر به برخی از دلایل این ضعف‌ها اشاره می‌کنیم:

۱- نامشخصی در مدیریت ریسک: برخی از بانک‌ها ممکن است در مدیریت ریسک‌های خود نامشخص بوده و درک لازم را نداشته باشند که چگونه ریسک‌های بانکی را شناسایی کنند و آن‌ها را مدیریت کنند.

۲- تضعیف سیستم‌های مدیریت ریسک در زمان بحران: برخی بانک‌ها ممکن است در شرایط بحرانی نتوانند به خوبی با ریسک‌ها برخورد کنند و سیستم‌های مدیریت ریسک آن‌ها ممکن است تضعیف شوند. این مشکل ممکن است به دلیل عدم آمادگی بانک برای مقابله با بحران باشد.

۳- ضعف در سیستم‌های ارتباطی: برخی از بانک‌ها ممکن است به دلیل ضعف در سیستم‌های ارتباطی، نتوانند به خوبی اطلاعات مربوط به ریسک‌های بانکی را جمع‌آوری کنند و از آن‌ها استفاده کنند.

۴- عدم توجه به تکنولوژی جدید: برخی از بانک‌ها ممکن است عدم توجه به تکنولوژی جدید و استفاده از آن در سیستم‌های مدیریت ریسک، باعث شود که سیستم‌های آن‌ها ضعیف شوند و نتوانند به خوبی با ریسک‌های جدید روبرو شوند.

۵- نقص در فرایند آموزش و پرورش: برخی از بانک‌ها ممکن است در فرایند آموزش و پرورش کارکنان خود در زمینه مدیریت ریسک، نقص داشته باشند که به طور مستقیم به ضعف سیستم‌های مدیریت ریسک آن‌ها منجر می‌شود.

ضعف سیستم‌های مدیریت ریسک در بانک‌ها ممکن است به دلیل عدم آمادگی برای مقابله با بحران، عدم توجه به تکنولوژی جدید، نامشخصی در مدیریت ریسک، نقص در فرایند

- آموزش و پرورش و ضعف در سیستم‌های ارتباطی رخ دهد. برای رفع این مشکلات، بانک‌ها باید برنامه‌های مناسبی را برای بهبود سیستم‌های مدیریت ریسک خود پیاده کنند.
- اما سؤال این است که بانک‌ها چگونه می‌توانند سیستم‌های مدیریت ریسک خود را بهبود ببخشند؟ در پاسخ باید عنوان داشت که به‌طور کلی، بانک‌ها باید با افزایش آگاهی در مدیریت ریسک، استفاده از فناوری‌های نوین، توسعه فرایندها و رویه‌ها، افزایش همکاری با سایر نهادها و توسعه سیستم‌های ارتباطی، سیستم‌های مدیریت ریسک خود را بهبود بخشند.
- اگر بخواهیم موارد بالا را ریزتر بررسی کنیم باید عنوان کنیم که برای بهبود سیستم‌های مدیریت ریسک، بانک‌ها می‌توانند از راهکارهای زیر استفاده کنند:
- افزایش آگاهی در مدیریت ریسک: بانک‌ها باید درک لازم را در زمینه ریسک‌های مختلف، فرایندها، سیاست‌ها و رویه‌های مدیریت ریسک به دست آورند و کارکنان خود را آموزش دهند. برای این منظور، بانک‌ها می‌توانند دوره‌های آموزشی برگزار کنند و از منابع آموزشی متنوعی مانند کتابخانه، مقالات علمی و مشاوران خبره استفاده کنند.
 - استفاده از فناوری‌های نوین: بانک‌ها باید از فناوری‌های نوین مانند هوش مصنوعی، یادگیری ماشین، تحلیل داده‌ها و روباتیک استفاده کنند تا سیستم‌های مدیریت ریسک خود را بهبود بخشند. این فناوری‌ها می‌توانند بهبود در شناسایی و تحلیل ریسک‌ها، پیشگیری از آسیب‌های ناشی از ریسک‌ها و بهبود فرایندهای مدیریت ریسک منجر شوند.
 - توسعه فرایندها و رویه‌ها: بانک‌ها باید فرایندها و رویه‌های مدیریت ریسک خود را بهبود بخشند و این فرایندها و رویه‌ها را با توجه به نیازهای خود، سفارشی‌سازی کنند. همچنین، باید از نتایج ارزیابی و بررسی‌های مداوم استفاده کنند تا فرایندها و رویه‌ها را بهبود بخشند و بازخورد بهبود را بررسی کنند.
 - افزایش همکاری با سایر نهادها: بانک‌ها باید با سایر نهادها مانند نهادهای نظارتی، دولت، دانشگاه‌ها و سایر بانک‌ها همکاری کنند تا از تجربیات و دانش همدیگر بهره بگیرند و سیستم‌های مدیریت ریسک خود را بهبود بخشند.
 - توسعه سیستم‌های ارتباطی: برای بهبود سیستم‌های مدیریت ریسک، بانک‌ها باید سیستم‌های ارتباطی خود را بهبود بخشند و بهبود در جمع‌آوری و انتقال اطلاعات مربوط به ریسک‌ها و داده‌های مربوط به مدیریت ریسک را فراهم کنند.

ضعف در حوزه نیروی انسانی و آموزش نیروی کار

«سرمایه انسانی» مسئله‌ای مهم در نهادهای مختلف به خصوص بانک‌ها است که در روند کاری آن‌ها بسیار مهم به نظر می‌رسد. در ایران هم برخی بانک‌ها به این مبحث توجه داشته‌اند؛ ولی در حالت کلی در این زمینه با عقب‌ماندگی‌های زیادی روبه‌رو هستیم. معمولاً مشتریان و ارباب‌رجوع‌ها بر اساس نحوه انجام کار کارکنان و رفتار آن‌ها، عملکرد یک مجموعه را بررسی و قضاوت می‌کنند. کارکنان هر مجموعه‌ای برای اینکه امکان ایفای مسئولیت خود را به‌خوبی داشته باشند، باید همواره از لحاظ مهارتی و اطلاعاتی مورد پیش‌قرار بگیرند؛ بنابراین مبحث آموزش و توجه به سرمایه انسانی در هر مجموعه‌ای از این جهت بسیار مهم است.

با توجه به وابستگی بانکداری سنتی به نیروی انسانی، مسئله توجه به سرمایه انسانی پرنگ‌تر می‌شود. روزانه تعداد زیادی مشتری به‌صورت حضوری به بانک‌ها مراجعه می‌کنند که کارکنان شعب باید به درخواست‌های همه آن‌ها رسیدگی کنند. ضمن اینکه توجه به دغدغه‌های این بخش، به‌روز کردن اطلاعات و دانش بانکی و در نظر گرفتن استعداد آن‌ها برای هر منصب و مقامی از برنامه‌های ضروری هر بانکی به شمار می‌آید.

ضعف در آموزش نیروی انسانی در بانک‌ها می‌تواند به چندین شکل تأثیرگذار باشد. مهم‌ترین اثرات آن عبارت‌اند از:

- ۱- افزایش خطرات ریسکی: نیروی انسانی که در مدیریت ریسک ضعیف آموزش دیده باشند، ممکن است برای تشخیص و مدیریت ریسک‌ها، ابزارهای اشتباهی را به کار ببرند و این موضوع می‌تواند خطرات ریسکی را افزایش دهد.
- ۲- کاهش کیفیت خدمات: نیروی انسانی که در بانک‌ها ضعیف آموزش دیده باشند، ممکن است نتوانند به مشتریان خدماتی باکیفیت ارائه دهند و این موضوع می‌تواند منجر به از دست دادن مشتریان و کاهش درآمد بانک شود.
- ۳- ایجاد نارضایتی در کارکنان: کارکنانی که در بانک‌ها ضعیف آموزش دیده باشند، ممکن است از عدم توانایی خود در انجام وظایف خود نارضایتی شوند و این موضوع می‌تواند منجر به کاهش رضایت شغلی و افزایش نرخ ترک شغل شود.
- ۴- افزایش هزینه‌ها: بانک‌ها ممکن است برای جبران نقص در آموزش نیروی انسانی، نیروی کار متخصص و باتجربه را استخدام کنند که هزینه بالاتری دارد. همچنین، نیاز به آموزش مجدد کارکنان نیز هزینه‌هایی را به دنبال دارد.

۵- کاهش سطح رقابتی: بانک‌هایی که در آموزش نیروی انسانی ضعیف هستند، ممکن است در مقایسه با بانک‌های دیگر که دارای نیروی کار متخصص و باتجربه هستند، در سطح رقابتی کاهش یابند.

یکی از مثال‌هایی که می‌توان به‌عنوان یک بانکی که در آموزش نیروی انسانی ضعیف بوده است، اشاره کرد، بانک HSBC در سال ۲۰۲۰ است. این بانک در گزارش سالانه خود اعلام کرد که در حوزه آموزش و توسعه نیروی انسانی، نتوانسته است اهداف خود را به‌طور کامل به دست آورد.

با توجه به گزارش، بانک HSBC در سال ۲۰۲۰ بخشی از فعالیت‌های آموزشی خود را به دلیل شیوع ویروس کووید-۱۹ متوقف کرده و طبق گفته مدیران این بانک، این موضوع باعث کاهش کیفیت آموزش‌های ارائه‌شده و در نتیجه، کاهش کیفیت خدمات بانکی شده است. همچنین، HSBC در گزارش سالانه خود، اعلام کرده که تعدادی از کارکنان بانک به دلیل نداشتن آموزش‌های کافی، در مدیریت ریسک و مقابله با تهدیدات امنیتی، نتوانسته‌اند به‌طور کامل از مهارت‌های خود استفاده کنند.

در نتیجه، شکایات مشتریان از کیفیت خدمات بانکی افزایش یافته و در نتیجه، این بانک برای رفع این مشکلات، برنامه‌های آموزشی جدیدی را در نظر گرفته است. ضعف در آموزش نیروی انسانی در زمینه بروز فساد هم دخیل بوده و این مسئله را می‌توان در زمره عوامل ایجاد فساد دسته‌بندی کرد.

استقراض بی‌رویه دولت‌ها از نظام بانکی

متغیرهای پولی در اقتصاد ایران بیش و پیش از آنکه نتیجه تصمیم‌های مستقل بانک مرکزی باشد، تحت تأثیر سیاست‌های مالی و دیگر تصمیم‌های دولت قرار داشته‌اند؛ بنابراین موفقیت سیاست پولی بانک مرکزی در گرو سیاست مالی منطقی، منضبط و هماهنگ دولت خواهد بود. سیاست مالی با ایجاد تغییرات در سطح و ترکیب مالیات‌ها مخارج دولت و متغیرهای اقتصادی، الگوی تخصیص منابع و توزیع درآمد را در اقتصاد تحت تأثیر قرار می‌دهد. به بیان دیگر، سیاست مالی از یک سو برنامه‌ریزی دخل و خرج دولت و میزان کسری بودجه را که از نظر اقتصادی آثار بسیار مهمی به همراه دارد، مورد توجه قرار می‌دهد و از سوی دیگر، عهده‌دار تنظیم

نرخ‌های مالیاتی و ترکیب آن برای فعالیت‌های مختلف و نحوه اجرای سیاست‌های حمایتی و معافیتی با توجه به اهداف پیش‌بینی شده در برنامه‌های اقتصادی بلندمدت است. با این توصیف، حمایت از تولید، تنظیم میزان مصرف انرژی، حفظ محیط‌زیست، اهداف اجتماعی و همچنین تنظیم متغیرهایی است که دولت تمایل دارد بر روی آن‌ها تأثیر بگذارد، از بخش‌های موردتوجه سیاست‌های مالی است.

در مقابل، سیاست پولی به‌وسیله بانک مرکزی و با ابزارهایی مانند تغییر نرخ سپرده قانونی یا نرخ تنزیل مجدد و عملیات بازار باز (خریدوفروش اوراق بهادار در بازار) اجرا می‌شود. این کار برای تنظیم نرخ سود یا حجم اعتبارات و باهدف دستیابی به رشد اقتصادی، پایداری و ثبات نسبی قیمت‌ها، کاهش بیکاری و مهار تورم انجام می‌شود.

بانک مرکزی بایستی مستقل از دولت عمل نماید. استدلال این نظر آن است که حوزه عمل سیاست مالی و سیاست پولی از یکدیگر جدا است؛ اینان معتقدند که نباید دولت این امکان را داشته باشد که برای دستیابی به اهداف خود (اغلب تأمین کسری بودجه و اجرای سیاست‌های حمایتی یا تشویقی) از ابزارهای سیاست پولی مثل تغییر پایه پولی از طریق استقراض از بانک مرکزی استفاده کند؛ چراکه استقراض از بانک مرکزی موجب افزایش پایه پولی می‌شود و افزایش پایه پولی در نهایت با افزایش نقدینگی به رشد تورم منجر می‌شود. از این‌رو بانک مرکزی نباید اجازه دهد بدهی دولت به بانک مرکزی افزایش یابد.

باید توجه داشت که در برخی موارد، استقراض دولت از نظام بانکی می‌تواند به‌عنوان یک راه حل موقت برای حل مشکلات مالی دولت استفاده شود. در این حالت، استفاده از این راه حل باید با درنظرگرفتن اثرات جانبی آن صورت گیرد.

یکی از اثرات جانبی استفاده بی‌رویه دولت از نظام بانکی، افزایش نرخ تورم است. بااینکه استفاده دولت از منابع مالی بانک‌ها می‌تواند به کاهش نرخ بهره و افزایش پول در جریان منتهی شود، اما افزایش بدهی دولت می‌تواند منجر به افزایش نرخ تورم شود.

همچنین، استفاده دولت از منابع مالی بانک‌ها ممکن است به کاهش منابع مالی برای سایر بخش‌های اقتصادی منجر شود. در این حالت، بانک‌ها به دلیل تمرکز بیشترشان برای پرداخت بدهی‌های دولت، منابع مالی کافی برای تأمین نیازهای دیگر بخش‌های اقتصادی ندارند.

استفاده دولت از منابع مالی بانک‌ها ممکن است در برابر ریسک‌های مختلفی مانند ریسک نقض قرارداد، ریسک ناتوانی یا ریسک بانکی قرار داشته باشد. در این حالت، اگر دولت نتواند

بدهی‌های خود را به‌موقع پرداخت کند، ممکن است بانک‌ها نیز دچار مشکلات مالی شوند و این موضوع می‌تواند به کاهش قابل‌توجه منابع مالی برای بانک‌ها منجر شود. همچنین، استفاده دولت از منابع مالی بانک‌ها ممکن است به کاهش اعتماد عمومی به‌نظام بانکی منجر شود. اگر دولت بزرگ‌ترین مشتری بانک‌ها باشد و بانک‌ها به دلیل ارائه وام به دولت، منابع مالی کافی برای تأمین نیازهای شرکت‌ها و شهروندان نداشته باشند، اعتماد عمومی به‌نظام بانکی کاهش خواهد یافت. به‌طورکلی، استفاده دولت از منابع مالی بانک‌ها باید با درنظرگرفتن تأثیرات آن بر اقتصاد و نظام بانکی انجام شود. برای جلوگیری از استفاده بی‌رویه دولت از منابع مالی بانک‌ها و اثرات جانبی آن، باید سیاست‌های مناسبی برای کنترل بدهی دولت و بهبود مدیریت مالی دولت در نظر گرفته شود. همچنین، باید کار برای تقویت نظام بانکی و افزایش پایداری آن انجام شود تا اثرات جانبی استفاده دولت از منابع مالی بانک‌ها کمتر شود.

معوقات نظام بانکی

وضعیت نامطلوب مطالبات غیرجاری

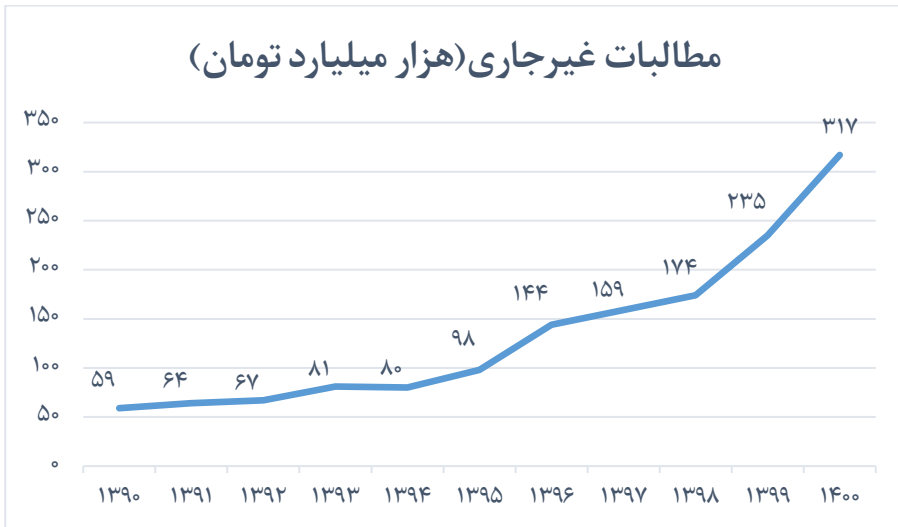
یکی از مهم‌ترین مشکلاتی که بانک‌ها و مؤسسات مالی با آن مواجه هستند معضل مطالبات غیرجاری و معوق است که این مطالبات معوق توان مالی بانک‌ها را در اعطای تسهیلات جدید کاهش داده و باعث تحمیل هزینه وصول مطالبات به بانک‌ها شده و نیز در حالت کلی موجب تحمیل آثار سوء بر اقتصاد کشور می‌شود.

در ایجاد این مشکل عوامل مختلفی دخیل هستند که هرکدام باید در جای خود و به‌تناسب اهمیت بدان پرداخته شود. برخی از این عوامل، عوامل درون بانکی و برخی دیگر عوامل بیرون و مربوط به متغیرهای کلان اقتصادی هستند. از جمله این عوامل که به افزایش یا تولید مطالبات غیرجاری منجر می‌شود عبارت‌اند از:

- الف) عوامل بیرونی: نرخ رشد اقتصادی، نرخ بیکاری، بحران‌های مالی و نرخ ارز و... و
- ب) عوامل درونی: نرخ بهره، میزان و اعتبار وثایق، نحوه اعتبارسنجی بانک، حجم تسهیلات اعطایی و اندازه بانک و... هستند.

استمرار رشد مطالبات غیرجاری

در شرایطی که اقتصاد کشور دچار و عدم اطمینان در متغیرهای خود از عواملی که نام برده شد می‌تواند آثاری به مراتب شدیدتر داشته باشند و انواع ریسک‌های شبکه بانکی را افزایش دهند همان‌طور که گفته شد یکی از مهم‌ترین مشکلات، موضوع مطالبات غیرجاری بانک‌ها هست که در افزایش ریسک اعتباری بانک‌ها نقش مهمی دارد و هرچه نسبت مطالبات غیرجاری به کل تسهیلات پرداختی بیشتر باشد به منزله افزایش ریسک اعتباری خواهد بود. متأسفانه وضعیت بانک‌های کشور در این موضوع خوب نیست - به نحوی که در برخی بانک‌ها حدود ۹۰ درصد تسهیلاتشان در طبقه مشکوک‌الوصول و غیرجاری شامل می‌شود - روند مطالبات غیرجاری بانک‌ها مؤید این موضوع است که در نمودار زیر آن را مشاهده می‌کنید.

منبع: سایت بانک مرکزی

باید توجه داشت که تسهیلات اعطایی بانک‌ها و به تبع آن مطالبات غیرجاری یکی از شاخص‌های مهم ثبات مالی محسوب می‌شود و اگر بتوانیم رفتار بانک‌ها را در این موضوع به خصوص در اعطای تسهیلات به اشخاص مرتبط و ذی‌نفعان خودکنترل و نظام‌مند بکنیم گام مهمی در ثبات و انضباط مالی خواهیم برداشت.

اشخاص مرتبط و ارتباط آن با معوقات بانکی

میزان تسهیلات بانک‌ها به زیرمجموعه‌های خود یکی از عوامل مهم و اثرگذار بر میزان مطالبات غیرجاری بانک‌ها است باید عنوان داشت که با شفافیت تسهیلات کلان شبکه بانکی موجب قانون بودجه امسال مشخص شد که تخلفات بسیاری در این موضوع اتفاق افتاده است و بسیاری از بانک‌ها از سقف تسهیلات اعطایی به ذی‌نفعان و اشخاص مرتبط خود عبور کردند نکته جالب توجه این است که اغلب این تسهیلات معوق شده و سهم زیادی در مطالبات غیرجاری بانک‌ها را به خود اختصاص دادند این در حالی است که بانک‌ها راه‌های مختلفی از جمله امهال و استمهال از غیرجاری شدن این تسهیلات اعطایی به اشخاص مرتبط جلوگیری می‌کند و به‌نوعی سرخود و سهام‌داران خود را کلاه می‌گذارند و گاهی اوقات از این راه برای خود سودهای عظیمی نیز شناسایی می‌کنند.

با توجه به وضعیت نامطلوب شبکه بانکی در میزان مطالبات غیرجاری نیاز مبرمی به ورود بانک مرکزی به این موضوع احساس می‌شود. چیزی که عیان است این است که بانک مرکزی باید نقش خود را در نظارت و برخورد با تخلفات بانک‌ها در این زمینه به‌خوبی ایفا نماید تا شاهد بهبود این شاخص مهم در شبکه بانک کشور باشیم.

معوقات بانکی به معنای بدهی‌هایی هستند که مشتریان بانک به آن‌ها دارایی ندارند و باید به این بدهی‌ها برگشت دهند. این بدهی‌ها معمولاً شامل وام‌های ناموفق، کارت اعتباری، وام تضمینی، وام‌های خودرو و اقساط قرض‌الحسنه هستند.

معوقات بانکی برای بانک‌ها یک مشکل جدی است، زیرا این بدهی‌ها ممکن است منجر به کاهش سودآوری و سرمایه بانک شوند. برای مدیریت معوقات بانکی، بانک‌ها معمولاً از روش‌هایی مانند مذاکره با مشتریان، شناسایی مشتریان پرخطر و تحریم آن‌ها، فروش بدهی به شرکت‌های متخصص و اشتغال به امور وکلا و دادگستری استفاده می‌کنند. اگر معوقات بانکی به حد زیادی افزایش یابد، ممکن است بانک در معرض خطر قرار گیرد و برای جبران آن نیاز به سرمایه‌گذاری بیشتر داشته باشد. برای جلوگیری از این مشکل، بانک‌ها باید سیاست‌های مناسبی برای کنترل معوقات بانکی در نظر گرفته و در صورت لزوم، از روش‌هایی مانند اخذ تضمینات و گارانتی‌های مالی از مشتریان استفاده کنند.

به طور کلی، معوقات بانکی یکی از چالش‌های مهمی است که بانک‌ها با آن روبرو هستند و برای مدیریت آن باید از روش‌های مناسبی استفاده کرد. برای کاهش معوقات بانکی، بانک‌ها می‌توانند از راهکارهای زیر استفاده کنند:

۱- شناسایی مشتریان پرخطر: برای کاهش معوقات، بانک‌ها باید مشتریان پرخطر را شناسایی کرده و اقدامات لازم را برای تحریم، کاهش سقف اعتباری و یا خاتمه ارائه خدمت به آن‌ها انجام دهند.

۲- مذاکره با مشتریان: بانک‌ها می‌توانند با مشتریانی که به معوقات افتاده‌اند، مذاکره کنند و به دنبال پیدا کردن راهکارهای مشترک برای بازپرداخت بدهی باشند. این راهکار شامل تعیین دوره بازپرداخت، کاهش نرخ بهره، تخفیف برای پرداخت خودکار و یا تعیین مجدد شرایط وام است.

۳- استفاده از سیستم‌های هشداردهنده: بانک‌ها می‌توانند از سیستم‌های هشداردهنده استفاده کنند تا به مشتریان هشدار دهند که بدهی آن‌ها به سر رسیده است و باید آن را پرداخت کنند.

۴- استفاده از وکلای دادگستری: بانک‌ها می‌توانند از خدمات وکلای دادگستری برای بررسی موارد قانونی و اجرای اقدامات حقوقی برای بازپرداخت بدهی استفاده کنند.

۵- آموزش مشتریان: بانک‌ها می‌توانند با برگزاری دوره‌های آموزشی برای مشتریان، آن‌ها را آگاه کنند که برای جلوگیری از بدهی‌های بیشتر، از مدیریت مالی صحیح استفاده کنند.

قوانین و مقررات

قوانین و مقررات بازار مالی و بانکداری، نقش بسیار حیاتی در مبارزه با فساد در بانکداری دارند. این قوانین و مقررات، برای جلوگیری از فساد و تخلفات مالی در بانکداری و بازار مالی، تعیین شده‌اند. در این راستا، بسیاری از کشورها، قوانین و مقرراتی را در جهت کاهش فساد و تخلفات مالی در بانکداری و بازار مالی به وجود آورده‌اند. برای مثال، در بسیاری از کشورها، قوانینی برای جلوگیری از پول‌شویی و تأمین منابع مالی برای تروریست‌ها و گروه‌های جنایی تعیین شده است.

علاوه بر قوانین پیشگیرانه، قوانین تأدیبی نیز برای مبارزه با فساد و تخلفات مالی در بانکداری و بازار مالی وجود دارد. به‌عنوان مثال، در بسیاری از کشورها، شخصی که در ارتکاب تخلفات مالی در بانکداری و بازار مالی متهم شود، ممکن است به دلیل تخلفات خود به تحمل جرائم مالی و حتی جرمی محکوم شود. قوانین و مقررات در بانکداری و بازار مالی، علاوه بر جلوگیری از فساد و تخلفات مالی، برای ایجاد یک بازار مالی سالم و پایدار نیز بسیار حیاتی هستند. در واقع، بازار مالی سالم و پایدار، یکی از شرایط اساسی برای توسعه اقتصادی و افزایش رفاه اجتماعی است. با تعیین قوانین و مقررات، اصول شفافیت و عدالت در بازار مالی حفظ می‌شود و به‌این ترتیب، فرصت برابری برای تمام شرکت‌کنندگان در بازار مالی فراهم می‌شود. این امر باعث افزایش رقابت و بهبود کیفیت خدمات و محصولات در بازار مالی می‌شود. علاوه بر این، قوانین و مقررات، برای حفظ منافع عمومی و جلوگیری از بروز بحران‌های مالی نیز بسیار مهم هستند. با تعیین قوانین و مقررات مناسب، می‌توان از بروز بحران‌های مالی جلوگیری کرد و بازار مالی را در برابر نوسانات و خطرات مالی مختلف محافظت کرد.

قوانین و مقررات در بانکداری و بازار مالی، شامل مجموعه‌ای از مقررات، قوانین، دستورالعمل‌ها، استانداردها و تدابیر پیشگیرانه است که برای جلوگیری از فساد و تخلفات مالی در بانکداری و بازار مالی تعیین شده است. این قوانین و مقررات، به دو صورت پیشگیرانه و کیفری عمل می‌کنند. در قسمت پیشگیرانه، قوانین و مقررات برای جلوگیری از بروز تخلفات مالی در بانکداری و بازار مالی تعیین شده است. این قوانین شامل مواردی مانند الزامات شفافیت، محافظت از حقوق سرمایه‌گذاران، محدودیت‌های برای تلاش برای کسب فایده‌های غیرمجاز و پول‌شویی است.

در بخش کیفری، قوانین و مقررات برای تحریم کسانی که تخلفات مالی را انجام داده‌اند، تعیین شده است. این قوانین شامل جرائم مالی، حبس و محرومیت از فعالیت در بازار مالی است. علاوه بر این، برای ایجاد یک بازار مالی سالم و پایدار، نیاز به همکاری بین نهادهای مختلف دولتی و خصوصی داریم. برای مثال، نهادهای نظارتی و حاکمیتی باید با همکاری شرکت‌های بانکی و سایر شرکت‌های موجود در بازار مالی، برای جلوگیری از فساد و تخلفات مالی، همکاری کنند.

ایجاد و اجرای قوانین و مقررات مناسب در بانکداری و بازار مالی، نقش بسیار حیاتی در جلوگیری از فساد و تخلفات مالی، ایجاد بازار مالی سالم و پایدار، حفظ اصول شفافیت و عدالت، حفظ منافع عمومی و جلوگیری از بروز بحران‌های مالی دارد.

به طور کلی، قوانین و مقررات در بانکداری و بازار مالی، نقش بسیار حیاتی در جلوگیری از فساد و تخلفات مالی دارند. با اجرای صحیح این قوانین و مقررات، می‌توان از رعایت اصول شفافیت، عدالت و حفظ منافع عمومی در بازار مالی و بانکداری اطمینان حاصل کرد.

برخی از جرائم و مجازات‌های مربوط به مباحث مالی

۱- اختلاس

تعریف: جرم هر یک از کارمندان دولتی وجوه یا مطالبات یا حواله‌ها یا سهام و اسناد و اوراق بهادار و یا سایر اموال متعلق به هر یک از سازمان‌ها و مؤسسات فوق‌الذکر و یا اشخاص را که بر حسب وظیفه به آن‌ها سپرده شده است، به نفع خود یا دیگری برداشت و تصاحب نماید مختلس محسوب می‌شود.

مجازات جرم:

- ۱- اگر میزان اختلاس تا پنجاه هزار ریال: باشد شش ماه تا سه سال حبس شش ماه تا سه سال انفصال موقت رد وجه یا مال مورد اختلاس جزای نقدی معادل دو برابر وجه یا مورد اختلاس.
- ۲- اگر میزان اختلاس بیشتر از پنجاه هزار ریال: باشد دو تا ده سال حبس انفصال دائم از خدمات دولتی رد وجه یا مال مورد اختلاس جزای نقدی معادل دو برابر وجه یا مال مورد اختلاس
- ۳- اگر عمل اختلاس توأم با جعل سند و نظایر آن باشد:
 - اگر میزان اختلاس تا پنجاه هزار ریال باشد دو تا پنج سال حبس یک تا پنج سال انفصال، موقت رد وجه یا مال مورد اختلاس جزای نقدی معادل دو برابر وجه یا مال مورد اختلاس
 - اگر میزان اختلاس بیش از این مبلغ باشد هفت تا ده سال، حبس انفصال دائم از خدمات دولتی رد وجه یا مال مورد، اختلاس جزای نقدی معادل دو برابر وجه یا مال مورد اختلاس

۲- رشوه

تعریف: جرم هر یک از مستخدمین و مأمورین دولتی برای انجام‌دادن یا انجام‌ندادن امری که مربوط به سازمان‌های مزبور است وجه یا مال یا سند پرداخت وجه یا تسلیم مالی را مستقیماً یا غیرمستقیم قبول، نماید در حکم مرتشی است.

مجازات جرم:

- ۱- اگر مال اخذشده بیشتر از بیست هزار ریال نباشد:
 - اگر کارمند ساده باشد: انفصال موقت از شش ماه تا سه سال
 - اگر مدیرکل یا هم‌تراز مدیرکل یا بالاتر باشد: انفصال دائم از مشاغل دولتی.
- ۲- اگر مال اخذشده بیشتر از بیست هزار ریال تا دو بیست هزار ریال باشد:
 - اگر کارمند ساده باشد: یک تا سه سال حبس جزای نقدی معادل قیمت مال یا وجه مأخوذه انفصال موقت از خدمت از شش ماه تا سه سال
 - اگر مدیرکل یا هم‌تراز مدیرکل یا بالاتر باشد: یک تا سه سال، حبس جزای نقدی معادل قیمت مال یا وجه مأخوذه انفصال دائم از خدمت
- ۳- اگر مال اخذشده بیشتر از دو بیست هزار ریال تا یک میلیون ریال باشد:
 - اگر کارمند ساده باشد: دو تا پنج سال حبس جزای نقدی معادل با قیمت مال یا وجه مأخوذه انفصال موقت از شش ماه تا سه سال از خدمات دولتی تا ۷۴ ضربه شلاق
 - اگر مدیرکل یا هم‌تراز مدیرکل یا بالاتر باشد: دو تا پنج سال حبس جزای نقدی معادل با قیمت مال یا وجه مأخوذه انفصال دائم از خدمات دولتی تا ۷۴ ضربه شلاق
- ۴- اگر مال اخذشده بیشتر از یک میلیون ریال باشد:
 - اگر کارمند ساده باشد: پنج تا ده سال حبس جزای نقدی معادل قیمت مال یا وجه مأخوذه انفصال موقت از شش ماه تا سه سال تا ۷۴ ضربه شلاق
 - اگر مدیرکل یا هم‌تراز مدیرکل یا بالاتر باشد: پنج تا ده سال حبس جزای نقدی معادل قیمت مال یا وجه مأخوذه انفصال دائم از خدمت تا ۷۴ ضربه شلاق

۳- اخلال در نظام اقتصادی

تعریف: قانون صرفاً به بیان برخی موارد اشاره داشته؛ مانند اخلال در نظام پولی یا ارزی، کشور اخلال در توزیع مایحتاج عمومی اخلال در نظام، تولیدی اقدام و قصد خارج کردن میراث فرهنگی و ملی، حیف و میل و جوه مردمی اقداماتی از جمله تقلب در پیمان ارزی و...

مجازات جرم:

۱- اگر اعمال مصداق اخلال در نظام اقتصادی به قصد ضربه زدن به نظام جمهوری اسلامی ایران و یا به قصد مقابله با آن و یا با علم به مؤثر بودن اقدام در مقابله با نظام، باشد چنانچه در حد افساد فی الارض باشد (از گستردگی و وسعت قابل توجهی برخوردار باشد) مرتکب به اعدام و در غیر این صورت به حبس از پنج سال تا بیست سال محکوم می شود. در هر دو صورت دادگاه به عنوان جزای مالی به ضبط کلیه اموالی که از طریق ایجاد این اخلال به دست آمده باشد حکم خواهد داد. دادگاه می تواند علاوه بر جریمه مالی و حبس مرتکب را به ۲۰ تا ۷۴ ضربه شلاق در انظار عمومی نیز محکوم نماید.

۲- اگر اخلال، عمدی یا کلان یا فراوان، نباشد مرتکب حسب مورد علاوه بر رد مال به حبس از شش ماه تا سه سال و جزای نقدی معادل دو برابر اموالی که از طریق اخلال به دست آورده محکوم می شود.

۳- اگر اخلال از طرف شخص یا اشخاص حقوقی باشد فرد یا افرادی که در انجام اقدامات با علم و به صورت عمدی به گونه ای دخالت داشته اند به مجازات مقرر در حالت اول محکوم خواهند شد و در این موارد مدیر یا مدیران و بازرسان و به طور کلی مسئول یا مسئولین که به گونه ای از انجام تمام یا قسمتی از اقدامات مزبور مطلع شوند مکلف اند در زمینه جلوگیری از آن یا آگاه ساختن افراد یا مقاماتی که قادر به جلوگیری از این اقدامات، هستند اقدام فوری و مؤثری انجام دهند و کسانی که از انجام تکلیف خودداری کرده یا با سکوت خود به تحقق جرم کمک کنند خود مجرم محسوب می شوند.

۴- کلاهبرداری

کلاهبرداری از جمله جرائم علیه اموال است قانون گذار در متون حقوقی تعریف مشخصی از جرم کلاهبرداری ارائه ننموده و صرفاً به بیان مصادیق و طرق ارتکاب آن پرداخته است ضمن این که مجازات جرم کلاهبرداری از جرائم درجه چهار قانون مجازات اسلامی است

تعریف: جرم هر کس از راه حیله و تقلب مردم را فریب دهد یا به امور غیرواقعی امیدوار نماید یا از حوادث و پیش آمدهای غیرواقعی بترساند و یا اسم و یا عنوان مجعول اختیار کند و از این طرق وجوه و یا اموال یا اسناد یا حوالجات یا قبوض یا مفاصاحساب و امثال آن‌ها تحصیل کرده و از این راه مال دیگری را ببرد.

۵- پول شویی

مجازات جرم:

اصل مال و درآمد و عواید حاصل از ارتکاب جرم منشأ و جرم پول شویی (و اگر موجود نباشد مثل یا قیمت آن) مرتکبین جرم پول شویی مصادره می‌شود و همچنین چنانچه جمع اموال، درآمد و عواید مذکور تا ده میلیارد ریال باشد، به حبس تعزیری درجه پنج و ارقام بیشتر از آن به حبس تعزیری درجه چهار در هر دو مورد علاوه بر مجازات قبل به جزای نقدی معادل وجوه یا ارزش مالی که مورد پول شویی واقع گردیده محکوم می‌شوند در صورتی که جرم پول شویی به صورت سازمان یافته ارتکاب، یابد موجب تشدید در مجازات به میزان یک درجه خواهد بود در صورتی که اشخاص حقوقی مرتکب جرم پول شویی، شوند علاوه بر مجازات‌های مقرر در ماده (۲۳) قانون مجازات اسلامی به جزای نقدی معادل دو تا چهار برابر وجوه یا ارزش مالی که مورد پول شویی واقع گردیده محکوم می‌شوند.

۶- اخذ مال نامشروع

تعریف جرم: هر کس به نحوی از انحاء امتیازاتی را که به اشخاص خاص به جهت داشتن شرایط مخصوص تفویض می‌گردد نظیر جواز صادرات و واردات و آنچه عرفاً موافقت اصولی گفته می‌شود در معرض خرید و فروش قرار دهد و یا از آن سوءاستفاده نماید و یا در توزیع کالاهایی که مقرر بوده طبق ضوابطی توزیع نماید مرتکب تقلب شود و یا به طور کلی مالی یا وجهی تحصیل کند که طریق تحصیل آن فاقد مشروعیت قانونی بوده، است مجرم محسوب می‌شود.

مجازات جرم:

رد اصل مال، سه ماه تا دو سال، حبس جریمه نقدی معادل دو برابر مال تحصیل شده.

راهکار چیست؟

با توجه به این مشکلات و چالش‌ها، نیازمندی به برنامه‌های جامع و کارآمد برای بهبود وضعیت بانکداری در ایران احساس می‌شود. این برنامه‌ها می‌تواند از طریق اصلاح و توسعه سیستم‌های مدیریت ریسک، بهبود سیستم‌های پرداخت و تسهیلات، بهبود کیفیت خدمات بانکی و توسعه فناوری‌های مدرن در بانکداری ایران انجام شود.

در حوزه بانکداری ایران، برای بهبود وضعیت و حل مشکلات و چالش‌ها می‌توان به برخی از راهکارهای زیر اشاره کرد:

۱- توسعه فناوری: توسعه فناوری در بانکداری ایران می‌تواند بهبود چشمگیری در عملکرد بانک‌ها ایجاد کند. استفاده از فناوری‌های مدرن مانند اینترنت اشیا، هوش مصنوعی، بلاک‌چین و غیره می‌تواند به مدیریت ریسک، بهبود سیستم‌های پرداخت و تسهیلات، بهبود کیفیت خدمات بانکی و افزایش شفافیت در بانکداری کمک کند.

۲- توسعه نظام پرداخت: نظام پرداخت در بانکداری ایران باید بهبود یابد. توسعه پرداخت الکترونیکی، کاهش استفاده از نقدی، تسهیل در انتقال وجه و ایجاد سیستم‌های پرداخت امن، می‌تواند بهبود قابل توجهی در نظام پرداخت ایجاد کند.

۳- توسعه و تقویت سیستم‌های مدیریت ریسک: برای کاهش مشکلات مالی بانک‌ها، توسعه و تقویت سیستم‌های مدیریت ریسک ضروری است. این شامل سیستم‌های تشخیص نقض، ارزیابی خطر، مدیریت سرمایه و غیره می‌شود.

۴- توسعه و تقویت سازوکارهای نظارتی: توسعه و تقویت سازوکارهای نظارتی بر روی فعالیت‌های بانکی، می‌تواند به کاهش ریسک‌های مالی و بهبود عملکرد بانک‌ها کمک کند.

۵- توسعه زیرساخت‌ها: توسعه زیرساخت‌های بانکی، شامل توسعه شبکه بانکی، پرداخت الکترونیکی، تسهیلات بانکی و غیره، می‌تواند بهبود قابل توجهی در عملکرد بانک‌ها ایجاد کند.

۶- توسعه آموزش و پرورش نیروی انسانی: توسعه آموزش و پرورش نیروی انسانی در حوزه بانکداری، شامل برگزاری دوره‌های آموزشی، ارتقای سطح دانش و مهارت‌های نیروهای انسانی، می‌تواند بهبود عملکرد بانک‌ها و کاهش هزینه‌های بانکی را به همراه داشته باشد.

۷- اصلاح سیستم مالی: اصلاح سیستم مالی و کاهش بدهی‌های بانک‌ها می‌تواند بهبود قابل توجهی در وضعیت بانکداری ایران ایجاد کند. این شامل کاهش بدهی‌های بانک‌ها، اصلاح سیستم حسابداری و گزارشگری و تقویت نظام نظارتی بر روی بانک‌ها می‌شود.

۸- اصلاح قانون و مقررات: اصلاح قوانین و مقررات مرتبط با حوزه بانکداری، می‌تواند به کاهش مشکلات و چالش‌های موجود در این حوزه کمک کند. این شامل اصلاح قوانین مرتبط با حقوق و تعهدات بانکی، سیاست‌های مالی و ارزیابی ریسک و غیره می‌شود.

۹- توسعه بازار سرمایه: توسعه بازار سرمایه می‌تواند به توسعه اقتصاد کشور و بهبود وضعیت بانکداری کمک کند. این شامل توسعه بورس اوراق بهادار، ایجاد صندوق‌های سرمایه‌گذاری و توسعه سایر ابزارهای بازار سرمایه می‌شود.

۱۰- توسعه بانکداری الکترونیکی: توسعه بانکداری الکترونیکی می‌تواند به کاهش هزینه‌های بانکی، بهبود کیفیت خدمات بانکی و افزایش سرعت در ارائه خدمات کمک کند. این شامل تسهیل در انتقال وجه، ایجاد سیستم‌های پرداخت الکترونیکی و استفاده از فناوری‌های مدرن مانند تلفن همراه و اینترنت می‌شود.

۱۱- توسعه رفاه اجتماعی: توسعه رفاه اجتماعی، شامل توسعه سیستم‌های بیمه، تسهیلات تأمین اجتماعی و توسعه دسترسی به خدمات بانکی برای اقشار آسیب‌پذیر جامعه، می‌تواند به بهبود وضعیت بانکداری و کاهش فقر و نابرابری در کشور کمک کند.

به‌طور خلاصه، توسعه فناوری، توسعه نظام پرداخت، توسعه سیستم‌های مدیریت ریسک، توسعه سیستم‌های نظارتی، توسعه زیرساخت‌های بانکی و توسعه آموزش و پرورش کارکنان، توسعه سیستم مالی، اصلاح قوانین و مقررات، توسعه بازار سرمایه، توسعه بانکداری الکترونیکی و توسعه رفاه اجتماعی، از جمله راهکارهایی هستند که می‌توانند به بهبود وضعیت بانکداری در ایران کمک کنند.

منابع

۱. قانون پولی و بانکی
۲. قانون مجازات های اسلامی
۳. سایت مرکز پژوهش های مجلس
۴. سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی
۵. سایت پژوهشکده امنیت اقتصادی تدبیر
۶. سایت اندیشکده اقتصاد مقاومتی

کتاب حاضر به بررسی مفاسد و ناکارآمدی‌های مختلف در سیستم بانکی ایران می‌پردازد. تجربه نشان داده است که وجود فساد و عدم شفافیت در بخش مالی و بانکی می‌تواند آثار مخربی بر اقتصاد کشور داشته باشد. بانک‌ها و مؤسسات مالی در ایران نه تنها مسئولیت تأمین منابع مالی مورد نیاز بخش‌های مختلف اقتصادی را بر عهده دارند، بلکه به عنوان مهم‌ترین نهاد مالی کشور، نقشی اساسی در توزیع منابع و ثروت ملی ایفا می‌کنند. نظام بانکی و مالی ناکارآمد و فاسد، نه تنها قادر به حمایت از رشد اقتصادی نیست، بلکه می‌تواند مانع تحقق آن شده و زیان‌های جبران‌ناپذیری به اقتصاد تحمیل کند.